

VERZAMELDE
Tooneelspelen

EN - OPSTELLEN - OVER - TOONEEL

door

Herm. Heijermans Jr.

VERZAMELDE TOONEELSPLEN.

DE SCHOONE SLAAPSTER

VERBEELDINGS-SPEL IN DRIE BEDRIJVEN,
:: EN IN RYTHMISCH PROZA. ::

DOOR

HERMAN HEIJERMANS.

*Het recht van opvoering voorbehouden volgens de Wet
van 28 Juni 1881.*

De bedoeling van dit Verbeeldings-spel, met de oude lomphed en oppervlakkigheid door het gros der critiseerenden ontvangen, is deze: de Schoone Slaapster (het volk) wordt door Sero (den Socialistischen Uilen-spiegel) en door het geweld van den machthebber, den Regent, gewekt. De zeer-ironische bijvoeging (in Holland moet men zich van doorzichtige grappes speenen): „Het spel geschiedt nergens — tijd onbekend”, die bijvoeging meende natuurlijk: „Het Spel geschiedt heden ten dage en overal.”

Moge de lezer dit werk met eenige meerdere aandacht volgen dan de scribenten, die nog niet tot het besef zijn gekomen, dat men ernstigen arbeid minstens ook even gelezen dient te hebben.

(Uit de „Nieuwe Gids” van April 1910).

Voor de eerste maal opgevoerd te Amsterdam,
op 24 December 1909.

DRAMATIS PERSONAE.

SERO. *volksmenner.*

REGINA, *eene hoer, zijne vrouw.*

DROOMELOT, *hun dochter.*

DE REGENT.

JUS.

EEN HOPMAN.

1ste RAKKER.

2de RAKKER.

KOMMANDANT DER GEVANGENIS.

1ste WACHTER.

2de WACHTER.

EEN SOLDENIER.

EEN PATER.

EEN ARTS.

(Het Spel geschiedt nergens — tijd onbekend.)

EERSTE BEDRIJF.

(Het tooneel verbeeldt een tweeplans gewelf van granieten blokken. Eerste plan, rechts, een koepelvormige gaanderij — tweede, dito, een tot de bintenzoldering reikend boogvenster, fel door de zon beschenen, waarvoor een kruk. Eerste en tweede plan, links, de granieten wand. In den granieten achterwand is, geheel links, de koepelvormige trapopening en, geheel rechts, tegen het venster aan, een stel van traliedeuren, waarachter telkens een hok met bank. Een koord scheidt het tooneel in tweeën. In de daardoor aangeduide ruimte links, een oude massieve tafel met oude stoelen — in de ruimte rechts, voorgrond — een bank. Tegen linkerwand een crucifix.)

Eerste Tooneel.

SERO, SOLDENIER, RAKKERS.

SERO: *(wordt door twee rakkers, die hem aan polsen en nek vasthouden, naar rechtsche traliedeur voortgeduwd).*

... Ho! Ho! Ho!... *(schudt zich even los, staat glim-*

lachend met quasi-dreigenden wijsvinger)... Mijn gebeente, proletariërs!... Heeft God..?

EERSTE RAKKER: *(hem weer vastgrijpend)*... Ja, ja, 't is goed! Vooruit!

SERO. Heeft God ons niet naar zijn evenbeeld geschapen? Past 't jullie, proletariërs, een zoo voortreffelijk evenbeeld...?... Au!... Au!...

TWEEDE RAKKER.... 'ns Kijken, Evenbeeld, wie 't kortste van stof is — jij of de paternosters!... Doe de deur open, kameraad. Dàt hou 'k alleen...

SERO: *(terwijl de eerste Rakker de getraliede deur ontsluit)*... Heb jij wel 'ns gehoord, vriend, hahaha! — van — van — breek m'n polsen niet, man! — van zeker wereldsch en voorwereldsch gezegde — ja, hoeveel eeuwen geleden wel?... Heb je naaste — au! au! — heb je naaste lief — au! — gelijk jezelf..?

EERSTE RAKKER: *(hem in den nek grijpend en in 't hok smijtend)*... Afgelooopen! De rest schenken we je! *(sluit de traliede deur.)* De rest vertel je aan de heeren zelf! *(tot Soldenier)*... Laten praten! *(betikt z'n voorhoofd.)* Half simpel, driekwart gek! *(af)*

Tweede Tooneel.

SERO, SOLDENIER.

SERO. Dat's niet te hoog, niet te breed, niet te diep hier — gewapende macht! Maar ruim genoeg voor mijn beetje gedachten — en voor de jouwe 'r bij, als ik je niet beleedig! (*op 't bankje in 't hok neerzittend*) Ha! Ha! Een aan alle eischen des tijds beantwoordende luierstool... Heeft u er geen bezwaar tegen, gewapende macht, dat mijne sokken het daglicht aanschouwen?... (*trekt zijn ouwe schoenen uit*). Ben in geen tweemaal vier en twintig uur uit de kleeeren geweest — en — en — (*moelijk-trekkend*) vastgeroest! — een van twee: deze voorwerpen van de laatste mode zijn hoogst-eigenzinnig gekrompen, of m'n voeten hebben zich in groeistuij gezet Pang!... Da's een... (*met den wijsvinger op een gat in de kous, dat de hiel bloot legt*)... Geen eerste, geen tweede kwartier: volle maan!... Zelfs met de merkwaardige vlekken, die men vroeger voor zeeën aanzag! Galileï... (*zich onderbrekend*)... O?... Luister je niet?... (*tweeden schoen uitwringend*) Bij mijn ziel, en bij de ziel van de koe of den stier, die eens... (*hijgend stoppend*) — daar blaas ik mijn adem bij uit! — die eens hier in stak — dat noem 'k weerbarstig... (*trekt — de schoen vliegt uit, hij tuimelt van de bank op den grond*) Ha-ha-ha! (*De soldenier schiet mee in 'n schaterlach*)... Ha-ha-ha! 'k Zou op die manier 'n leelijken smak hebben gedaan, als 'k in vrijheid boven op 'n dakgoot was gedresseerd, ha-ha-ha!...

SOLDENIER. Dat zou je, ha-ha-ha!

SERO. (*weer op de bank*)... Hé!... Wel 't wonder!
Práát jij... Dúrf jij praten?...

SOLDENIER. Waarom zou 'k dat niet durven?

SERO. Ja, waarom zou je 't niet — jij ziet beter dan ik of 'r geen derde-met-gezag in de buurt is! Gewapende macht, gewapende macht, nou heb 'k in deze veilige behuizing nog maar één wensch! Neem een spons, vul die met edik, steek ze op een rietstok of op je schoudergeweer, en hou 'r door de tralies dezer leeuwenkooi!

SOLDENIER. (*bot*)... Wat wil je?... Wat mot je?

SERO. Water.

SOLDENIER. Mag niet.

SERO. Weet je dat zeker?

SOLDENIER. Zoo zeker als tweemaal twee vier...

SERO. Da's lang niet zeker, vriend — vriend, als 'k je niet voor de tweede maal beleedig! — tweemaal twee lasteraars zijn méér dan vier, zijn ontelbaar! — tweemaal twee halve zijn twee hééle, hahaha! — en tweemaal twee vlooiën vóél je als, als...

SOLDENIER. Als 'n dozijn, hahaha! Daar, drink uit m'n flesch, grappenmaker!

SERO. *(de veldflesch door de tralies aannemend)*. Dank je, barmhartige! *(drinkt gulzig)*... Hè! Hè! Dat kan jouw en mijn Heiland, bij de fontein Jacob's in 't land Samarië, niet beter gesmaakt hebben!... *(drinkt nog eens)*... Hè!... 't Was alles hierbinnen aan 't verdorren... *(drinkt)*... Hè!... Jij ben 'n — 'n — 'n christen... Dáár... Da's de gróóste onderscheiding!...

SOLDENIER. Stop! Stop! Laat 'r voor mij nog wat in!

SERO. *(de flesch ondersteboven houdend)*... Te laat! Had je éven vroeger dienen te zeggen... *(den mond der flesch met 'n goren lap drogend)*... Zoo, kame-raad — dat 's hèt voorbehoedmiddel tegen puisten!... Dank je!

SOLDENIER. *(de flesch terugnemend)*... Haal jou de duivel!

SERO. En als-ie 't deed — als-ie mij voor z'n kudde lustte — zou jij me lāten halen? En bèn 'k al niet gehaald door twee van z'n rakkers met knuisten als nijptangen? Hahaha! Hahaha! *(De eene hand door de tralies stekend)*. Ziet m'n pols 'r niet uit, of bloedzuigers 'r horlepiepten? Hahaha!

SOLDENIER. Heb je gestolen? *(zet zich op de kruik)*.

SERO. Gestolen, néé. Ja toch: den dag!

SOLDENIER. De dag?

SERO. Ben ik geen dagdief, vrind ?

SOLDENIER. Ja, Ja !... Heb je vermoord ?

SERO. Nee, nee. Integendeel ! Ik bèn vermoord — vermoorder onschuld vind je niet !

SOLDENIER. Niet gestolen, niet vermoord ?... Dan toch gevochten of ergens brand gesticht ?

SERO. Nee, 't was wel stichtelijk, maar toch geen brand.

SOLDENIER. Dan ben je gek en lastig voor 't verkeer !

SERO. Juist ! Lastig voor 't verkeer, ha-ha-ha ! 'k Stond op de markt en praatte met de mensen... De een die haalt den ander aan... 't Werd wat vol, te vol misschien... Ze drongen op... En toen, toen werd ik ingepikt... En die geluisterd hadden kregen klop, ha-ha-ha !

SOLDENIER. Wat heb je dan gepraat ?

SERO. De waarheid vriend.

SOLDENIER. De waarheid ?... Wat voor waarheid ?

SERO. Ja, wat voor waarheid ? Nièt die van gister en eergister !... (*onwezenlijk de hand heffend*)... Die van vandaag...

SOLDENIER: (*spottend*) Ach kom! (*staat van kruk op.*)
Wel, wel! En stonden daarvoor menschen stil?

SERO. Ja, ja — vast meer dan duizend, mannen,
vrouwen, kindren — ook soldaten ... 't Was 'n
lust ...

SOLDENIER: (*spottend*). Dat laat zich denken! Hé! Hé!
Wat ga je doen?

SERO: (*de schoenen buiten de traliedeuren op den grond
plaatsend*). In geen weken hebben ze 'n beurt gehad.
En als 't Allerhoogst Gezag 't acht in 's lands belang,
dan mag 's Rijks werf voor zool en achterlappen
zorgen! Let je goed op, gewapende macht?... Jij
blijft me borg!... Schendt men mijn schoenwerk,
schendt men mijn aangezicht.

SOLDENIER. Ach, ach, wat 'n gezwollen taal!

SERO. Ach, ach, wat 'n gezwollen voeten! Is 't wonder
dat mijn kousen barsten!... (*stilte*). Ben jij al lang
soldaat? (*stilte*). O! Ik vraag of jij al lang met
zoo'n ding op je schoeren door 't leven marcheert?
(*stilte*), O! Je schijnt je 'r voor te schamen dat je
't niet zeggen durft! (*stilte*)... En dat kruis — waar
heb je dat verdiend?

SOLDENIER. Man, vraag niet zooveel! Op 't veld van
eer, natuurlijk!

SERO. 't Veld van eer...? Oho! (*kijkt van het crucifix*

naar den Soldenier, lang en aandachtig) Je kruis op 't veld van éér? (*glimlachend*) Hij draagt 't op z'n rug — en jij van voren... Dat's mal!

SOLDENIER. (*nijdig*) Wat's mal?

SERO. 't Moest net andersom... Hij (*z'n borst betikend*) 't enkel hier — en jullie 't daar! (*beduidt z'n rug*) Dan zág je 'r niet zooveel en werd 'r minder om gevochten, ha-ha-ha!

SOLDENIER. En nou je mond gehouen! En weg die dingen!... (*schopt driftig de schoenen naar de zijde der tafel*) 'k Ben simpel dat 'k met jou spreek!

SERO. Nou vraag ik u beleefd — wat of mijn schoenen je misdaan... Hebben die redelooze, puike, geduldige lotgenooten van mijn voeten, die uit 't stof zijn gekomen en in 't stof zijn gegaan... (*zich onderbrekend*) Oho! Oho!

Derde Tooneel.

DE VORIGEN, REGINA, EERSTE RAKKER.

RAKKER. En vlug wat! (*zij zet zich op de bank*) Nee, daar niet!... Dáár!

REGINA. Daar? Waar?

RAKKER. Sta op!

REGINA. Mensch, man — 'k ben bek-af...

RAKKER. Mot 'k geweld?...

REGINA. (*op de bank haar mouw opstroopend*) Of je geweld gebruiken moet?... Nog meer geweld?... Je komplete tien gebojen staan 'r in! (*'r rok optillend, dat de kuit zichbaar wordt*) En m'n rokken heb je afgetrapt of 't dwijlen waren!

RAKKER. (*tot Soldenier*)... Dat vertelt de sloeber nou alleen om 'r kuiten te laten zien, hahaha!

SOLDENIER. (*naast haar zittend*)... Schoone joffer — ik zou 'r 'n eed op doen, dat we mekaar van héél dichtbij hebben gekend.

REGINA. (*hem op de knie kloppend*) Hahaha!... Ik ook! Jij ben de man met 'n moedervlek als 'n muis!

SOLDENIER. Klopt!.... Dan ben jij....

REGINA. Ja! Ja! Hahaha! (*den Rakker die haar in de wang knijpt 'n tik op de hand gevend*). Wel alle-machtig! Buiten knijpen.... (*toont haar arm aan den Soldenier die er een zoen op geeft*). .. binnen aaien — ben jij gek!

RAKKER. Buiten riep m'n plicht — en als die roept, ben ik 'n slaaf — maar binnen, binnen.... word 'k mensch en ieder mensch is zwak, ha-ha-ha! (*zet zich ook op de bank*).

REGINA (*tusschen de twee in*). . . . Kerels, kerels, jullie doen als vliegen bij de suiker! Toe schuif wat op! (*tot Soldenier*). Wat zeg jij van zoo'n sallemander, zoo'n verdraaiden judas (*den Rakker 'n tik gevend*) — handen thuis! — zoo'n gedrocht? Dat komt me halen — of 'k wil of niet! — dat sleept me mee, met honderd menschen op m'n hielen — zegt niet waarvoor. . . .

RAKKER. Hoe weet ik dat, m'n toet? Als mij gelast wordt: haal je vrouw, of haal 'r moeder's moer — dan vraag ik niet, dan weet ik niet, dan klets ik niet — dan haal ik — en soms haal ik met plezier... (*legt arm om haar middel*).

SOLDENIER. (*dien wegduwend*). . . . Ho! Ho! Die plaats die is bezet.

RAKKER. Wat is bezet?

SOLDENIER (*lachend*). Ik heb de oudste rechten!

RAKKER. Nee ik! Want ik moet toezicht op 'r houden!

SOLDENIER. Wie van ons twee heeft de klandizie van l'amour? Nou zeg 't zelf, Regien — zoo heet je toch?

REGINA. Toe, toe! . . . Twéé knieën is te veel! Vindt jij dat lekker in die warmte? . . . 'k Ben smòòr op wie 't meeste dokt! Dok jij — dokt hij — ik hou m'n hand. Jij ben 'n knappe vent — en jij 'n schat..

Als 'k hier (*bootst met de handen een bascuul na*)
— als 'k hier, ha-ha-ha!, jouw hart hou, hêr 't jouwe
— dan gaat de weegschaal op en neer — dan ben
'k op jou verkikkerd en op jou verzetten — razend
met jou en door 't dollen heen met jòù!..! Is jouw
beurs 't zwaarst, dan doe ik zoo — en is de jouwe ste-
vig, zoo! Ha-ha-ha: die twéé paar schelvischoogen!...

SOLDENIER. Dus krengekop: jij heb geen zoetelief?..

RAKKER. Geen (*bluffend*).... die jij naar zijn snor en
oogen kijkt? En die z'n beentjes vrij uit in je bedje
steekt, ha-ha-ha!

REGINA. Nee, kerels, nee! Die tijd die is voorbij!
Schenkt jou de bakker brood en wat je verder met
't draaien aan dat ding (*bootst z'n gepluk aan de
snorharen na*) komt vragen? Stopt jou de slager
spek en worst en Zaterdags 'n pondje lenden in je
léége handen? Geeft jou je huisjesmelker zomaar
onderdak? Waar werk jij met je oogen en je snor
'n borrel los, ha-ha-ha? Nee, kerels — 'k ben niet
gekker dan 'n ander, niet stommer en niet braver!
O zoo! ha-ha-ha!... Wie alles uit z'n huis draagt
gaat failliet — wie open tafel houdt, krijgt zelf geen
kluiven en wie — ach Jezis, jongens, 't is zoo warm!
— wie van de lucht wil leven, eet zich geen spek-
rug (*den rug van den Soldenier beklappend*) en geen
buik van negen maanden, ha-ha-ha! (*klopt den
Rakker op z'n buik*).

SOLDENIER (*zich lachend omdraaiend*). Nou grappen-
maker in je kooi — heb jij je tong verloren? Hééé!

'k Heb 't tegen jou! Durf jij niet naar dat pracht-wijf kijken, dat je ons je ribbenkast van achter toont?

SERO. (*zich naar hen toekeerend*). M'n ooren zien meer dan me lief is... (*tot Regina, die angstig opgesprongen is*). Goeien dag. Wel geslapen, Regina, koningin van den nacht? Niet van me gedroomd..?

REGINA. Jij hier? Heb jij daar al dien tijd gezeten?

SERO. Gezeten ja — ik zit. Nee, loop niet achteruit — ik zit sekuur — en dan ik doe geen schepsel ook maar zóóveel kwaad... Dat weet jij toch....

SOLDENIER. Wel allemachtig — is dat, dat aapmensch, ook een van je klanten?

SERO. Ja, ja. Een van 'r alleroudste — waar of niet, Regien! Al was 'k niet de eerste, waar of niet, Regien? 't Spijt me machtig, dat ik heb gestoord.... Ga zitten, menschen... En praat rustig verder!... (*geeuwt*)... Ik heb — m'n kaken springen van mekander — 'n slaap, 'n goddelooze slaap of 'k tién roezen uit moet slapen... Geneer je niet — ik speel geen luistervink, Regien... (*zet zich weer op de bank met den rug naar de anderen gekeerd*).

RAKKER. Ken jij dat heer?

REGINA. (*vinger op den mond*)... Dat is — dat is...

SOLDENIER.... Dat is 'r minteneur!

SERO (*'t hoofd naar de tralies*)... Nee, nee — ik ben de vader van 'r kind — èn, als 'k me niet bedrieg — en 't niet verkeerd geboekt staat in de folianten van den godgezant, die ons voor weinig penningen — te spotgoedkoop, voorwaar, voorwaar! — zijn allerheiligste zegen gaf — en zij 't zich nog herinnert (ik zelf was het haast kwijt!) — en jullie twee 't niet aan iedereen verklapt: ik ben, ik ben 'r liefelijke man, 'r màn.... Ja, ja — ha, ha! — 't was voor zestien jaar en zeven maanden en dertien dagen — in Mei — als elke vogel legt 'n ei — in Mei, dat *wij* de voorste vingers van twee rechterhanden (tweemaal twee is tien) naar den hemel staken — omdat, omdat ons, òns kind op komst was — òns kind, niet waar, Regien.... Ja, ja — en nou — en nou....

SOLDENIER. En nou?... Nou visch je achter 't net, ha-ha-ha!

RAKKER. Nou draagt-ie op z'n test 'n honderd hoornen, ha-ha-ha!

SOLDENIER. Nou heeft-ie òns daar net gesnapt, ha-ha-ha!

RAKKER. Nou zit-ie op z'n sokken in 'n kooi, ha-ha-ha!

SOLDENIER. En geeft je pootjes, als je 't vriendelijk vraagt, Regien, ha-ha-ha! En wacht zijn beurt om in je armen weer te leggen, ha-ha-ha!

SERO. Ik heb geen bek voor dät soort spek! (*zij schopt*

achter het koord de schoenen weg) Eerst hij, nou jij! Alle negen! Dat wordt 'n kegelspel met schoenen die de tand des tijds nog beter dan ik zelf doorstonden! Ben je ontstemd, Regien, of is 't de vreugde van 't wederzien, na zooveel jaren?

REGINA (*kwaadaardig*). Ik zou van leut en lol wel kunnen dansen! Dat merkt-ie nog niet eens! Dat vraagt 't schepsel! Wil je 't soms zwart op wit?

SERO. Och nee — die twee getuigen zijn voldoende... En de pure, malsche blijdschap op je aangezicht!

REGINA. Zoo heeft-ie jaren lang, me ieder uur gesard, gehitst, gekweld.... 'n Adder heeft geen giftiger tong.... Man, man ik haát je zoo!

SERO (*triestig-glimlachend*). Ja, ja, 't kan verkeeren.

REGINA (*nijdig tot Rakker*). Nou! 'k Kan m'n tijd gebruiken! Moet 'k langer samen met dien kerel? Als 'k z'n lachen als 'n monster zie, is heel m'n week vergald!

SERO. Als ik vergal — vergulden andren!.... En als ik monsterachtig lach... (*rondkijkend*) — wat drommel, hangt hier nergens in dit weelderig, volmaakt gemak 'n spiegelscherf, dat ik me overtuigen kan, en mogelijk zóó lamgeslagen sta, dat deze gruwel-lach z'n eigen dood besterft? — als 'k leelijk, onvertogen, ongepast, en jou 'n hééle week vergallend lach: ik ben geschapen met de hulp van drie —

door vader, moeder en door God (alleen de laatste is in leven!) — en heb me zelf niets van mijn manlijk schoons en leelijks toebedeeld, noch toegewenscht! (*zij keert zich driftig om, zet zich voor de tafel*)... Goed zoo! Van achter zien we niet — geen kleur, geen schoen, geen hindernis, geen kushand en geen judaslach.... De Satan voer in een der twaalf — 't staat beschreven!

REGINA. We zullen zien — wie 't laatste lacht!

SERO. 't Laatste lacht, wie 't laatste leeft! Je blaast je lach uit als 'n kaars, mèt dat je laatste adem gaat!

REGINA. Jij niet! Jij niet!

SERO. Ik niet?

REGINA. Jij grijnst nog in je graf!

SERO. Als *jij* 'r op komt bidden zeker!

RAKKER. Ha-ha-ha! Ja, ja — dié zijn getrouwd! 't Klopt!

SOLDENIER. Wel selderju — dat hoor je van 't spullevolk, als 't jaarmarkt is, niet beter! Kischt! Kischt! Laat je niet plukken, meid!

RAKKER. Vooruit! Toe dan, ha-ha-ha! 't Liep zoo lekker en gesmeerd! Leg je 't af, Regien?

REGINA. Ik wreek me wel — vandaag of morgen.

SERO. Vandaag! Dat 's dichterbij en houdt 't vuurtje warm!

REGINA. Klets toe — ik zeg geen woord, geen woord meer!

SERO. Geen woord? Dat is 't einde. Want in den Beginne wàs het Woord....

SOLDENIER. Ach gekke kerel loop!

SERO. Als ik maar loopen kòn!

RAKKER. Dan liep zij kwispelstaartend met je mee, ha-ha-ha! (*zakt lachend van de bank op den grond*).

REGINA. Met dien stumper, dat gedrocht, dat hatelijk verschijnsel, dat mirakel, dat ellendig wurm, ha-ha!

SERO. Let op — dàt was 'r láátste woord!

SOLDENIER. Regien, Regien! (*schatert met den Rakker*)

VIERDE TOONEEL.

DE VORIGEN, HOPMAN.

HOPMAN. (*op door de gaanderij*). Wat is dat? (*tot Rakker*) Wat zit jij op den grond?... En jij — is dat jouw plaats?... En hoort die vrouw daar achter?

RAKKER. (*terwijl de Soldenier naar venster wijkt*). Ik was — ik was gevallen, hopman...

SERO. Ja, ja — dat kan 'k getuigen — 'r zijn 'r meer gevallen hier...

HOPMAN. Mond gehouden allemaal! (*tot Regina*) Weg jij daar! (*tot Rakker*) Wat had ik jou gelast?

RAKKER. Ik heb 'r minstens twintig keer gezeid (*naar het linkerhok wijzend*) daar in te gaan...

REGINA.... Dat liegt-ie.

RAKKER. Lieg ik, Soldenier?

SOLDENIER. Ik heb 't gehoord.

SERO. Ha-ha-ha!

HOPMAN. Wel alle duivels, is dat hier 'n bende! Als jij nog even kikt, dan sla 'k je in de boeien!

SERO. O, mocht 't niet?

HOPMAN. Nee — hier mag niks!

SERO. Niks is niet veel — maar als je 't eenmaal weet genoeg.

HOPMAN. (*tot Soldenier*) Marsch! Ingerukt! Daar in 't wachtlokaal! En vlug! (*tot Rakker*) En jij, jij zal je uur onthouden... (*Soldenier af*).

RAKKER.... Ik heb 'r dertig maal misschien...

HOPMAN. (*met driftig gebaar*) Dat 's dertig maal te veel! Jij heb te dóén en niet te laten! Rechtsomkeer en marsch! (*Rakker af*) En jij vooruit! (*Smijt tralie-deur voor Regina open*) Versta je niet?

REGINA. Ik heb toch niet gestolen, niet gebedeld, ben niet dronken langs den weg gegaan — ik heb geen nachtrumoer...

HOPMAN. ...Asjeblief

REGINA. ... Wat heb 'k dan gedaan?

HOPMAN. Dat zal je later hooren! (*trapt de schoenen*).

SERO. Die arme schoenen maken nog de reis rondom de wereld.

REGINA. Nee — ik verdraai 't!

HOPMAN. Wat zeg jij?... Wil jij niet?... Heb jij 'n wil? (*grijpt haar bij den arm*) ... Een, twee ...

VIJFDE TOONEEL.

DE REGENT, HOPMAN, SERO, REGINA, later JUS.

REGENT. (*van de trap komend*) Ho! Ho! Geen drie!
Maar hopman, 't is 'n vrouw, 'n vrouw...

HOPMAN. ... Geen vrouw — 'n lichtekooi, Uw Excellentie!

REGENT. ... Is dan 'n lichtekooi 'n man? Kom, kom! Jij blijft wel rustig zitten dáár, ook zonder kussen in je rug, niet waar? Geweld bij vrouwtjes, hopman, onverschillig wat ze zijn, dat heeft geen pas — tenzij — tenzij je zwaar verliefd ben en 't torteltje niet trekkebekken wil, ha-ha-ha! (*let Sero op*) ... Ha, onze vriend! Wees welkom, welkom!

SERO. Dank u, Excellentie. 't Zelfde. En nog meer.

REGENT. 't Is kostlijk weer vandaag. 'n Tikje warm, 'n beetje felle zon... (*den schijn van 't venster bedoelend*) ... Hindert je niet?

SERO. Nee, nee. Integendeel. Waar licht is, is ook vreugd!

REGENT. De schalk, de schalk! Dat blijft maar goed gemutst en welbespraakt! 't Is zeldzaam, zeldzaam! Ja, geniet 'r nog maar van. Wie weet hoe kort 't duurt — een trapje lager houdt 't op ...

SERO. De zon ...

REGENT. ... De zon, de maan, de sterretjes — en wat de grappenmakers meer in dicht en rijm bezingen ... Heb je honger?

SERO. 'k Wist niet dat dat Uw Excellentie intresseerde ...

REGENT. Och ja — och ja! ... Hoe meen jij dat?

SERO. 'k Meen dat 'r duizenden en nog eens duizend — 'k meen niemendal ...

REGENT. De schalk! ... Nu had-ie moeite 't in te slikken, ha-ha-ha! (*tot Jus, die de trap afgekomen, 't laatste gehoord heeft*) ... Die man heeft hier (*be-tikt z'n voorhoofd*) 'n koemaag, maar geen hersens — die kauwt, herkauwt en kauwt zoo ieder uur op onverteerbaar tuig! Ha-ha-ha, 't is zeldzaam, zeldzaam! ... Dus geen honger? ...

SERO. Nee, nee ...

REGENT. Geen trek in jonge kiekens of een malsch aan 't spit geroosterd boutje?

SERO. De koemaag hier verdraagt die zaken niet ...

REGENT. Geen kreeftje, rood — óók rood — van woede om de hitte van 't water, met 'n roemer witten wijn?

SERO. Daar heb 'k juist vanmorgen mee ontbeten — en heel m'n buurt tot we 'r van kikten en ik 'n graat kreeg in m'n keel.

REGENT. Hoor je dat, Jus — ja Hopman lach gerust! —

de schalk heeft kreeften met 'n graat, 'n graat — en zonder schaal gegeten! Zoo praat dat over alles, alles mee. Dat heeft verstand van staat en kerk en God weet wat — en ook van kreeft, ha-ha-ha!

SERO. Als 't dan geen graat was — en geen bastaard-kreeftje — was 't 'n schaar — en als 't geen schaar was, was 't 'n ander ding om in te stikken. In Godsnaam, Excellentie, eet geen kreeft!

REGENT. Ha-ha-ha, zoo'n levenslust! Geen honger dus?

SERO. Spijt me waarachtig, néé.

REGENT. Dat moet dan anders worden, Jus. Dat 's ongewoon en maakt me ongerust. 'n Man die 't prachtig eten van mijn kok niet lust, geen honger heeft — die driemaal weigert — is te zwaar doorvoed — en vroeg of laat krijgt-ie vervetting aan z'n hart, z'n lever of z'n tong!

SERO Ja, ja — m'n tong is welgedaner dan m'n buik!

REGENT. Is dat niet abnormaal? En zijn we niet verplicht zoo'n kanker uit te snijden? (*met gebaar naar 'n insect dat hij reeds 'n paar maal verjaagd heeft*). Wat wil dat lastig dier toch bij m'n hoofd? . . . Heb jij geen honger, vriend, dan moet jij op dieet — en schap'lijk lang tot dat je maag weer werkt en ook je tong wat minder welgedaan doorslaat, ha-ha-ha! 'k Wed dat die kuur je helpt!

SERO. Dus ik blijf hier?

REGENT. Voor onbepaalden tijd.

SERO. Wel, wel — en zonder vonnis? Dat's 't nieuwste recht, 'n vastenavondgrap, 'n luimige inval van z'n Excellentie...

REGENT. Niet waar? 'n Beetje kortswijl hoort 'r bij!

SERO. Ik vast zoolang die kortswijl duurt.

REGENT. Bezwaarlijk, vriend.

SERO. Wie niet gevonnist is — en niets misdreven heeft — heeft 't poorter-recht van iedren poorter — en móét voor schemer weer op vrije voeten gaan! 'k Ben minstens tien keer hier voor dezen heer (*met gebaar naar Jus*) gebracht en tien keer met beleefden groet weer losgelaten...

JUS. (*lachend*) Dat klopt (*mede met gebaar naar insect*) — hij was zoo glad, zoo leep, zoo listig, Excellentie en zoo glibberig als 'n aal, dat we 'm telkens lieten glippen, om de poortervet in eer te houden....

REGENT. 'n Aal vat men niet aan met schoongewaschen handen... Dat doet men met 'n scheutje zand... (*beloert het insect op de tafel*)... Wacht even! Stil! Ha-ha, 'k heb beet! Twee hommels in een klap. Zoo. Even drukken. Die spelen niet meer schuilei met m'n neus. O? Wil jij toch nog — toch

nog vliegen?... Wel ja (*trekt 'n vleugel uit*) Probeer 't met één vlerk!... Daar snapt-ie niets van: kijkt me zoo beteuterd aan, of 'k onze Lieve Heer persoonlijk ben, ha-ha-ha! (*tot Regina*)... Ja, kom maar dichterbij... Je mag 't wel zien!... Die is getemd, ha-ha!, en loopt m'n hand rond of-ie kreupel is... Dat komt omdat de andre vleugel 'm te lastig is... Dan die 'r ook maar af... (*'t insect op tafel zettend*) En kalm aan stappen — niet te wild — want op den inktpot is geen klep — en reddingsgordels heb ik niet, ha-ha! Zoo zie je, Jus, hoe je met handigheid, 'n kwajen hommel leert marscheeren, ha-ha-ha! (*nijdig uitvallend tot Regina*) Is jouw plaats hier?

REGINA.... (*angstig*) U zei me zelf..

REGENT. Ik zei jou niets, niets, niets!

HOPMAN. Nee niets! Vlug achteruit! En op de bank gebleven!

REGINA. Wel allemachtig, 'k ben niet gek!

REGENT. (*met de hand de tafel beslaand.*) Hoor ik jou nog...! Wordt 't hoogste woord door straatgespuis en wijven uit 't bordeel gesproken! (*tot Jus*). Waar is 't onwijze jong, 't schaap, 't kind?

JUS. Dat moet benee zijn, Excellentie.

REGENT. Hier laten brengen! (*Jus gaat naar gaanderij*)
Nee — wacht nog even. Die vrouw, die is te veel!

(Hopman wenkt Rakker in gaanderij, die Regina heen voert).

JUS. Wil u...

REGENT. Wil u... Wil u... Wil u... Als *ik* geen haast heb, hol je of 'r brand is — en als 'k angstig uitkijk waar je blijft, kruip je met looden ballen aan je beenen! Wat lach je nou? Ik maak geen pret, ben niet jouw clown! *(tot Sero, die weer met den rug naar de tralies zit)* ... En jij! Ha-ha! Als jij niet weergaasch-rap de voorpui van je onbewoonbaar huis vertoont, zal ik je blaren laten zitten!

SERO. Ik warm m'n rug in 't uitgezochte zonnetje...

REGENT *(tot Hopman)*. Haal 'm 'r uit! Kun je 't alleen?

HOPMAN. Dat stuk karkas regeer 'k met twee vingers, Excellentie! *(tot Sero, dien hij uit de kooi trekt)*. Toe, maak wat voort!

SERO. Dank u zeer! Ik wist wel dat Uw Excellentie haar kostbren tijd niet lang verspillen zou — en mij vóór 't ongenoeglijk schemeruur weer op 's lands kei zou zetten.

REGENT. *(wenkend)* Op die bank! Halt! Halt! Heeft men zijn zakken onderzocht?

HOPMAN. Ik denk van ja...

REGENT. Jij denkt van ja — jij denkt van nee — wie denkt 'r ooit behalve ik? Is één vermoorde koning niet genoeg? Moet ik op alles letten?

SERO. (*op den eenen zak wijzend*). Hier, Excellentie, zit 'n bom — en daar 'n handgranaat... Eén vinger, die den weg niet weet, in deze donkre, schrikkelijke grot — en 'n vulkaan, 'n donderslag vernielt mijn ribbekast, maar ook 't Hoofd van Staat!

HOPMAN. De handen op je rug!

SERO. Nee, nee. Dat doe 'k liever zelf. Als u mij kietelt, schiet ik in den lach — en als ik lach, loopt 't bommen-uurwerk af! (*den eenen zak ledigend*). Dat's een. (*overreikt 'n stukkenden zakdoek*). M'n linnengoed, merk S. van een tot twaalf. Dat 's twee, met minder ezelsooren dan menig hooggeleerd gezelschap!

REGENT. Wat is dat voor 'n godvergeten boek? Lees voor! Lees voor!

HOPMAN. 'n Boek vol dikke potloodhalen.

REGENT. Dat vraag 'k niet! Lees voor! Lees voor! (*tot Sero*) Geheim genootschap, schalk?

HOPMAN. (*lezend*) „Wij hebben (hier is wat doorgehaald) den, den... (dat is onleesbaar!)... den strijd tegen de overheden, tegen de machten, tegen de geweldhebbers der wereld”...

REGENT. Staat dat 'r woordelijk?

HOPMAN. Woordelijk!

REGENT. Je legt daar op beslag!

SERO. Dat is 'n eeuw of wat te laat — 't is te zwaar verspreid — In ieder huis leit 't met netter kافت op tafel, te pronk, te pronk — en ook Uw Excellentie heeft 't eens gelezen...

REGENT. (*'t Boek dat de Hopman voor hem op tafel legt, op den grond werpend*) 't Nieuwe testament, 't testament! (*tot Hopman*) Ben jij versuft of doe je mee aan drieste grappen, ezel, lomperd!

HOPMAN. U zei: lees voor — ik zag 't wel...

REGENT. Hij zag 't wel! Hij zag 't wel! Als jij wat ziet, is 't al lang gevlogen! (*weer zacht en valsح tot Sero*) Loop jij met testamenten in je zak? Is dat de nieuwste vinding, schalk? En haal jij daar in door wat jou niet past? Heb jij patent als prediker? (*vinnig*) Je andre zak!

SERO. (*dien ledig uittrekkend*) ... Verschijn en maak je reverentie! En zonder dubblen bodem, Excellentie. Enkel met rijm! (*De Hopman geeft 'm 'n por*).... O! 'k Was juist uitgesproken! (*zit op de bank*).

REGENT. Hij was zoo goed op dreef. Dat 's jammer, hopman. 'k Hoor graag rakkers met wat overmoed.

Voor al als 'r 'n kleine prikkel wacht... Je hebt soms muizen, die nog speelsch en dartel piepen, als poes licht op den loer... Ga zitten, Jus — en sla je wetboek op — maar heel voorzichtig! De nieuwe soort die ik gekweekt — de zesvoeter met kromme beenen — kijk, kijk: hij springt waarachtig over hindernissen! — die heeft vandaag z'n laatsten vrijen dag... 'n Lijkenvlieg, hoe kwam ze hier?... 'k Heb meelij met je larven, acrobaat! Jouw nageslacht zal in geen krengen bruiloft vieren! Ho! Dezen weg! Die is versperd. Op last der overheid, hahaha! (*speelt met de vlieg, half over de tafel hangend*) Ja, ja, — en nu m'n andre kameraad. 'k Zou je bij m'n dressuur vergeten! Jij ben gearresteerd, omdat, omdat...

SERO. ...Omdat 'k wat lastig ben...

REGENT. Lastig née — welnee m'n brave vriend! De wet heeft mazen en je kruipt 'r door. Dat is je recht! Je ben niet lastig: listig, lustig. Je bazelt af en toe... (*tot Jus*)... Wat zei-ie gister op de groote markt? Hoe was dat weer?

JUS. Hij zei: 't volk dat wordt belogen en bedrogen door iedereen...

REGENT. Door iedereen? Door iedereen? Uitzondringen jij niet? Dus ik, ik als Regent, belieg, bedrieg?

SERO. Als ik dat heb gezegd verbeur ik 't vrij gebruik van deze tong!

REGENT. Bedoelen dee je 't evenmin?

SERO. Niet dat ik weet.

REGENT. En denken, denken?

SERO. Zelfs niet dróómen, Excellentie — en bij God, de droom is van een bandloosheid, wanneer je stevig slaapt en snurkt, om in een ijzer dwangbuis op te sluiten!

REGENT. Dus ik ben uitgezonderd?

SERO. 'k Heb niet aan u gedacht — 'k zou vloeken bij mijn zwaard en bij mijn éér — als ik 'n zijge-weer bezat — en als ze op mijn eer in 't pandjes-huis 'n tiende penning of 'n knijzer schoten!

REGENT. (*tot de vlieg*) Ho! Ho! Verboden toegang, lijkschenner! (*sarrend-zoet tot Sero*) Jij ruit niet op?

SERO. Beweert dat iemand? Als ik 't dee — had die meneer me niet gehouden, voor jaar en dag?

REGENT. Jij scharrelt overal — langs veld en wegen — op markt en plein — in dorp en kroeg — Wat doe jij daar?

SERO. Verhalen en vertellen.

REGENT. Vertellen? Wat?

SERO. Van alles, maar geen leugens. M'n vader, die door Zijn Majesteit — Zijn Majesteit is dood — hij rust in vrede! — gehangen werd, omdat-ie (vader — niet Zijn Majesteit!) anders bleef denken dan zijn tijdgenooten — en dat hardop, hardop (was-ie maar stom geboren!) — m'n vader leerde me al vroeg, al van m'n eerste jaren...

REGENT. Nu? Durf je niet? Wat leerde-ie?

SERO. Ben 't vergeten... 't Een'ge wat ik me herinner, als 'k de spons hierbinnen wring — de koe-maag, Excellentie! — is dat een fopspeen meerder lucht dan moedermelk bevat — en dat — en dat — laat 's zien — en dat als je géén leugens zegt — de waarheid ongemerkt en ongevraagd en als 'n dief zoo handig in je eigen schaduw loopt...

REGENT. Zoo'n roover, zoo'n bandiet! Verspreekt zich nooit! Loert als 'n schildwacht op 't onraad van z'n woorden! Heel goed! Heel goed!... Wat was 't vanmorgen, Jus, toen ze 'm grepen?

JUS. Van morgen was 't zoo'n herrie en zoo'n volte op de markt, dat 'r met blank geklopt moest worden. Hij las 'n stuk van 't nieuwe testament, maar las 't zoo, zoo uit mekaar getrokken en zoo sluwtyes weer gekoppeld, zoo vol bedoeling en hiaten — als iets niet paste — dat 't geen tekst was, maar een op-roerspreek...

REGENT. Aha!

JUS. 'k Heb zelf gehoord hoe-ie de poorters hitste...
Een dienstknecht is niet meerder dan zijn heer, dat staat geschreven — hij roept 't zoo en met zoo'n haat — en op zoo'n fellen toon, of 'r geschreven stond: ze zijn gelijk!

REGENT. Jawel! Jawel!

JUS. Hij is 'n dagelijksch gevaar — en lacht geslepen om elk verbod, om iedre wetsbepaling, iedre ordonnantie — en toch — en toch — toch is 't nog niet gelukt...

REGENT. De deksel op de doos te vouwen. (*tot de vlieg*) Ho, deze zij!... Dus, dus: hardop beweer jij niets?

SERO. Niets dat niet elkeen mag! Hardop is lokvink voor de galg — en 'k heb zoo teeder vel — (*op z'n nek wijzend*) hier in 't bijzonder — vel dat al springt als 't de zeepkwast ruikt, dat 'k liever met 'n baard van weken ga, dan met 'n gladde kin.

REGENT. Dan met 'n gladde kin — jij gladde vogel!

SERO. Mag ik m'n schoenen nu?... Of wil Uw Excellentie dat 't volk, de poorters, keerlen en de wijven me missen — en aan 't vloeken slaan?

REGENT. Hij is vrij — dat spreekt vanzelf, voor wat-ie gister en vandaag en vroeger nog *niet* zéi, maar dàcht, of ook *niet* dacht, maar droomde — de sluwe

vos... Nee, laat je schoentjes nog wat rusten!
(*wenkt gebiedend den Hopman*) Die vrouw! Die vrouw!
(*Hopman wenkt Rakker*) Al wou je, hier op 't slot-
plein, in gelijkenissen spreken — zoo dat de minder-
jaarge koning als z'n vader neergeschoten werd —
ik heb de poorterwet bezworen, *ik* breek geen eed,
ik doe alleen m'n plicht, als 't moet, als 't kan, als
openbaar belang 't dwingt en eischt (*tot de vlieg*,
terwijl Regina door Rakker weer binnen geleid wordt
en op bank neerzit) Je eigen schuld! Heb ik je niet
gewaarschuwd, smakker? (*Jus buigt zich ook over*
den inktkoker) Wat doe je, als je 't zwemmen niet
verstaat, te duiken in den put?... Die sterft een
zwårten dood, ha-ha!... (*tot Sero*) Jij wordt be-
schuldigd... (*zich onderbrekend, nijdig*) Ken jij die
vrouw? (*Sero knikt*) Niet knikken! Antwoord geven!

SERO. Ik ken 'r — ja,

REGENT. (*tot Regina*) En jij? Heb jij 'n dochter van
dat schepsel daar?...

REGINA. We waren...

REGENT. (*met de handen op 't koord, snerpend*) Ik
vraag niet wat jij was — 'k vraag of je 'n dochter
heb?

REGINA. Die hebben we... Een is gestorven...

SERO. ...Goddank!...

REGINA. ...Een leeft.

REGENT. ...Dat is jóúw dochter dus? (*tot Sero*) En ook de jóúwe? Verkie's je niet te spreken?... Blijf je zwijgen?...

SERO. Och, als ik zwijg, zal iedre steen 't roepen! Ze is m'n vrouw...

REGENT. En met jouw weten is die vrouw 'n lichtekooi — en laat je 'r hoereeren!...

REGINA. ...Ik ben...

REGENT. ...Je ben hier om je mond te houen en te blijven zitten, als *ik* met andren praat!... Jij!... Wist je dat? Déélde je soms de honingkoeken en pataten, die zij je huis indroeg — deelde je bed en beurs en lippen — lief en leed, ha-ha! Had jij de kas, de tucht, bij dat òntuchtig doen? Ging je door d'achterdeur, als vóór de klink gelicht werd door 'n klant? Hoorde je niets en zag je minder nog? En had je zoo bij winterdag twee warme voeten en 'n heet-gekruide maag?

SERO. (*spottend*) Misschien.

REGENT. Misschien! Misschien! Waar heb jij van geleefd in al die jaren?

SERO. Van manna en van lucht — èn — hoop doet leven!

REGENT. Noteer je, Jus — ontkennen doet-ie niet...

SERO. Oho — is dat de klem?... Is dat de val, en dat 't spek? En denk je dat 'n ouwe rat met haast geen tand meer in z'n bek, onnoozelweg z'n grijzen staart daaraan verbeuren zal?... Ik heb die vrouw — mijn vrouw — in volle vijftien jaar niet meer gezien — zie 'r vandaag voor 't eerst en — weer voor 't laatst.

REGENT. En 't kind?...

SERO. Laat dat 'r buiten!

REGENT. Hoe oud is ze? (*Sero haalt de schouders op*) O, ben je dat vergeten?

SERO. (*dof*) 'k Zeg nòg eens: laat 't kind 'r buiten...

REGENT. Nee, nee — 't gaat juist om 't kind!

SERO. (*opstuivend*) Ik zeg...

HOPMAN. ...Zitten blijven!

REGENT. ...Of in z'n kooi! ... Ei, ei — hij lacht niet meer! De snaak trekt nieuwer soort grimassen! Ik vroeg: hoe oud?... Da's zeldzaam!... Zeldzaam, hoe 'n tong, straks vlijm geslepen, nu bot naar antwoord zoekt! (*tot Regina, haar in de wang knijpend*) Is jouw geheugen, zwarttoog, knappe deern — jij ben de zonde waard, waarachtig, op m'n woord!

— ook zoo wormstekig... Is 't wonder Jus, dat ze dat mensch 'ns af en toe verschalkte?... Hoe oud of wel hoe jong?

REGINA. . . . Zeventien !

REGENT. Zeventien?... Dan was jij zelf niet ouwer toen je trouwde? , . .

REGINA. (*driest*) Jonger nog!

REGENT. (*haar kin streelend*) Ha-ha, had ik jou toen gekend! 'n Jonge duif, 'n jonge doffer, wat? De malste kippen zijn de kiekens, versch van 't nest! De grootste gaping in de poorterwet — ja, lach maar, Jus — is dat 't recht van d'allereersten nacht, 't jus prima noctis, is vergeten... (*tot Regina*) Je hoeft niet bleu en ook niet bang te zijn... Voor alle vrouwtjes, met of zonder man, of met dozijnen, ha-ha-ha! — buig ik mijn krolschen rug! Ja, ja... Maar nu de zaken!... Je dochter heeft je dikwijls opgezocht in deze maanden, niet?

REGINA. Dikwijls niet — soms eens, soms tweemaal in de week.

REGENT. Niet meer?

REGINA. Nee, Excellentie.

REGENT. Jij gaat vrij uit — en zonder straf — 't is niet om jóú te doen — biecht op!

REGINA. Ik heb 'r eerst ontmoet op straat — toen is ze vier, nee: vijfmaal op bezoek geweest....

REGENT.... 's Avonds?.... 's Nachts?....

REGINA ... 's Morgens. Dacht u dat ik — als moeder..?

REGENT. Ik denk.... ik denk.... Dat raakt je niet! (*plots weer fel*)... Zoo, zoo, ha-ha!... 't klopt als 'n bus met wat ze ons berichtten! (*tot Sero*). Jij, burger Sero, wist dat niet? Jij wist niet dat je kind, je minderjarige dochter, op bezoek ging bij 'n slet, 'n alle-kerels-lief? (*tot Regina die zich verdedigen wil*) — Wat ben jij anders? Hou je mond! — Jóú was dat niet bekend?

SERO. Ik wist van d' eersten keer — toen ze mekaar op straat.... 't Andre heeft m'n kind verzwegen..

REGENT. Ja, ja.... Dàt antwoord wachtte 'k! Maar toen dien eersten keer — heb jij je dochter niet gezegd wat of 'r moeder was en is?

SERO. Nee.

REGENT. Nee? Nee?

SERO. Nee!

REGENT. Waarom niet, ridder met de waarheid — in je schaduw?

SERO. Waarom? Omdat — omdat 'k niet wou.

REGENT. Heb je dat, Jus?... M'n hulde!... Dat wou niet dat z'n dochter eerbaar bleef!

SERO. (*met dreigenden glimlach*) Pas op!... (*zich inhoudend*). Ho, ho — ik ging te ver....

REGENT. Ja, 't gaat te ver! Bij God, 't gaat te ver! 'n Vader die z'n kind niet tegenhoudt op 't ergste pad — 'n minderjarig kind nog wel — zoo'n liederlijke vader.... De wet!... Sla op de wet!

JUS (*glimlachend*). Had 't al aangestreept — hier staat (.... Artikel 82 Bis).... „De ouders die....”

REGENT. 'k Vraag niet van ouders — 'k vraag van vaders, die....

JUS. Dat's 83 D, gewijzigd bij de wet van....

REGENT. 'k Vraag naar geen nummers van je wettenkraam.... Lees op!

JUS. „Hij die die 't vaderlijk gezag misbruikt, mitsgaders bij zijn kind of kindren ontucht kweekt...”

REGENT. Juist! Juist!

JUS.... „Wordt staande het delikt uit eerstgenoemd gezag ontzet en met verlies van alle poorterrecht tot spinhuisstraf van hoogstens zeven jaar gericht.” Artikel 83 E....

REGENT. 't Is al genoeg! Ik dank je wel! (*dicht op Sero*) Glimlach je nog schavuit?

SERO. Niet zoo dicht bij m'n handen, Excellentie! (*lachend, om z'n verwoedheid te bedwingen*) 't Is meer gebeurd, dat 'r 'n vuige moord geschiedde, ha-ha-ha! — dader onbekend, ha-ha!... (*tot den Hopman, die zich tusschen hem en den Regent plaatst, de hand aan het gevest*) Ik zou dat scheermes liever laten in z'n — in z'n schulp. Ik kruip al met 'n vlotte buiging in de mijne! (*zet zich weer op de bank*).

REGENT (*die achteruit-geweken is*). Dat's over 't top-punt heen! Zag jij 't Jus?... Heb jij 't opgelet? Dat dreigt!... Dat heeft gedreigd!... Dat heeft den moed gehad z'n vuisten op te heffen en me met oogen aan te zien, of ik — hè-hè-hè!, hè-hè-hè! — of ik z'n maat, z'n rotgezel, z'n chère confrère, hè-hè-hè! (*tot den Hopman*) 't Kind! Hier met de eedle erfgenaam van 't schoone paar!... Dat heeft gedreigd, gedreigd!....

HOPMAN (*Regina bedoelend*) En die... .

REGENT (*nijdig*). Dat kind, dat kind, de dochter van dien koppelaar!

SERO. Een oogenblik! Is *mijn* kind hiér?

REGENT. Ja, ja! Wij willen 't zelve ondervragen, zelf getuigen laten. En dan....

JUS. . . . Artikel 85, alinea vier: Wanneer zoowel de vader als de moeder ontucht plegen, wijst het Hoofd van Staat dengene aan, die in de plaats der ouders...

REGENT. . . . In te grijpen weet! Juist! Juist! (*wenkt den Hopman*).

SERO. (*glimlachend*) Dus wordt mijn naam aan 't ziek bedrijf dier vrouw gekoppeld! (*met aandrang*) Een oogenblik! Ik vraag, verzoek — en als 't moet, dan sméék 'k — kan 'k meer? — om 't kind niet te „verhooren” — niet in 't bijzijn van ons twee. . . . niet onverwacht. Laat me alléén twee woorden met 'r praten!

REGENT. Is-ie niet stom en doof en blind en dronken! (*tot den Hopman*) Moet ik jou zesmaal orders geven! (*Hopman wenkt Soldenier in gaanderij, die bij de poort plaats neemt. Hij zelf gaat over de trap in 't paleis*).

ZESDE TOONEEL.

DE REGENT, SERO, REGINA, JUS.

SERO. Dat mag dus niet?

REGENT. De schalk! Heb jij geen schoffels jaren tijd gehad, om met je nageslacht te praten? Jij wist, pioef — en heb 'r niet belet die vrouw (*Regina is op de kruik bij 't boogvenster gaan zitten*) en 'r kor-

nuiten — en wat 'r meer in 't donker van die kasten en die krotten hokt en krielt — te zien en op te zoeken!...

REGINA. ...Ik heb...

REGENT. Zet jij je tanden op mekaar en hou je tong 'r tusschen als ik spreek!...

SERO. De eerste keer...

REGENT. Als jij dien eersten keer rechtschapen poorter en 'n vader als 't daar beschreven (*gebaar naar testament op den grond*) staat, geweest — en je dat eigen kind — of was 't van 'n ander soms, hènè! — gewaarschuwd en geranseld had, dan dwòng je mij niet — tot m'n spijt (tot onze spijt, wat Jus?) om namens ieder poorter met 'n vaderhart — verbolgen, diepverbolgen, door te tasten. Zachte meesters kweeken...

SERO. (*glimlachend*) Rotte wonden... 't Is niet kwaad bedacht!... (*Een stilte. Hij staat op, kijkt de gaanderij in, zet zich opnieuw, begint met moeite*) Ik heb mijn dochter niets gezegd, dien eenen keer, omdat, omdat...

REGENT. ...Omdat! Vermaaklijk hoe-ie zit te henglen naar 'n leugen, dood of levend!

SERO. ...Omdat ze nog zoo'n kleine droomster is...

REGENT. Wel! Wel!

SERO. 'r In 'r jonge meisjesdroomen met dāt harde,
dāt haast niet uit te spreken van hāār doen en
laten, op te schrikken — ik heb 't niet gekund...

REGENT. Wel! Wel!

SERO. Ik heb — ik heb 'r laten — slapen.

REGENT. Ha-ha, 'n winterslaap van meer dan zestien
jaar!

SERO. 'n Lenteslaap.

REGENT. Hoor je dat sprookje, Jus? De moeder hóér
— de vader vijand van den staat — en 't kind (*schel
lachend*) hè-hè-hè!, 't kind — 'n schoone slaapster
in 't bosch!

SERO. Dat's ieder kind.

JUS. Dan wordt 't tijd, Uw Excellentie, dat 'n prins
verschijnt, ha-ha-ha!

REGENT. Ja, ja, 'n prinselijke porder met 'n bezem-
steel!

SERO. Ze sprak, mijn kind — 'k herhaal dien één'gen
keer! — met zulk 'n vreugde van 'r móéder, dat ik 'r
droom niet met mijn ruwe knuisten breken kon...

US. Als jij destijds — destijds — voor zooveel jaar gescheiden was, dan wàs die vrouw geen moeder meer !

REGENT. Maar Jus — dat wist-ie niet, dat was 'm onbekend ! Dat heeft-ie nooit gehoord ! Nietwaar ? Nietwaar ?

SERO. Al was *ik* duizendmaal gescheiden : 'n moeder *is*, 'n moeder blijft — blijft — blijft. Dat 's nóóit meer ongedaan te maken.

REGENT. Niet ongedaan, jij goochelaar met woorden ! Ook niet door overspel ? Je Testament ! Je boek met potloodstrepn !

SERO. Ook niet door overspel ! Wat ook gebeurt : de vrouw die 't kind geboren heeft, blijft moeder — blijft dè moeder. Draagt niet elkeen 't merk, 't moederteeken, waar de navelstreng doorsneden werd ?

REGENT. Ha-ha-ha ! Dat heeft verstand van alles — van staat, van kerk, van kreeft, van navelstreng ! En laat z'n schoone slaapster met 'r droomen en 'r moederteeken naar snollen, sletten en d'r mansvolk loopen ! (*tot Regina*) Dat was 'n kluijfe voor jouw mond — hé, jij daar ! Slaap je ? Gaf de nacht te weinig rust, ha-ha ! — dat was 'n voorjaars-snoepje, wat ? — om bij 'n deern van zeventien je móéderplichten waar te nemen ! Als ik niet ingegrepen had — door jou en hem en 't delikate kroost (drie tegelijk) van straat en bed te lichten — was dan vandaag

of morgen 't loon voor d'eersten nacht gestreken —
of is de goudvink al geknipt?

REGINA. (*woest opstuivend*) Dat lieg je, lieg je! 'k Ben
zóó'n loeder niet, om bij d'onschuldige oogen van
m'n eigen kind...

REGENT: Vergeet jij, lichtekooi, dat ik de hoogste
magistraat!

REGINA: (*heftig*) 'k Lap alle magistraten an m'n zool!
Ik heb lang genoeg m'n lippen stuk gebeten! 't Zit
me tot hier, tot hier! Mot ik nog pootjes geven als
'k wor gepest!...

JUS: Als jij je toon niet matigt...

REGINA: Wat dan? Wat dan! Doe jij maar wat je wil!
Ik ben geen wáárdin voor me eigen dochter! Bij
me in 't huis heeft ze geen stap gehad, geen stap!
'k Heb op m'n stoep gestaan, bang voor 't zonlicht
en de menschen — en op m'n stoep heb ik met
haar gepraat. 'k Weet wat ik ben — plezier voor
kerels in den nacht en goed voor alle vuil zóo als
't daglicht schijnt! 'k Weet wie ik ben! Maar zoo
gevallen, om 'n kind, dat ik gezoogd, aan dat be-
staan, dat rot bestaan, te geven — 'r na te laten
kijken als 'n schurftig dier — 'r voor 'r jonge leven
te verdoemen, te vervloeken — 'r ook te laten grie-
nen uur aan uur — zoo'n smerig beest ben ik nog
niet, wor 'k nooit, nee nooit!

REGENT: Ze is vijfmaal op bezoek — bezoek geweest, zei je daar straks...

REGINA: Dat heb 'k niet gezegd!

JUS: Je liegt — jij liegt — ik heb 't opgeschreven!

REGINA: (*snikkend*) Ik zweer bij Jezus aan 't kruis...

REGENT: Haha, dat zweert — dat durft te zweren!

REGINA: Ze heeft geen voetstap op m'n stoep gehad!

REGENT: (*kwaadaardig*)... Voetstap of niet — over je stoep of niet — of 't dag of avond was of niet — gaat ons, de Overheid niet aan! Ze is vijfmaal — vijfmaal...

JUS: Vijfmaal!

REGENT: Op bezoek bij jou geweest! Dat 's duizendmaal te veel!

JUS: Artikel 85, vier...

REGINA: (*heftig*). God mag me straffen met de ergste straf...

REGENT: (*driftig dreigend*). Dáár zitten en je driesten mond gehouden, slet! En als jij weer, jij leugenaarster en jij lichtekooi... (*zich onderbrekend bij 't*

over de trap binnenkomen van den Hopman door Droomelot voorgegaan). Is dat — is dát 't kind?

ZEVENDE TOONEEL.

DROOMELOT, HOPMAN, DE REGENT, SERO,
REGINA, JUS.

HOPMAN: Ja, Excellentie! 't Heeft wat lang geduurd, omdat ik eerst wat smakkers, schreeuwers en slampers — vriendjes van hém! — van 't plein heb laten smijten... Ze wouen weten waarom hij...

REGENT: *(hem met de hand wenkend te zwijgen).* Ja, ja! *(tot Droomelot).* Ben jij...? Wat dichterbij. *(stilte).* Nog dichterbij! *(stilte).* Ben je — bang? *(stilte).* Nu, schiet 'r geen enkel woordje over? Hoe is je naam? *(nijdig)* Mij aankijken! Niet die mènschen! Je voornaam!

DROOMELOT: Droomelot!

REGENT: Droomelot! Droomelot! Hè-hè-hè! Is dat de nieuwste christennaam? Wie heeft jou zoo gedoopt? In welke kerk?

DROOMELOT: In welke kerk? *(haalt Sero aankijkend de schouders op)* Dat weet ik niet.

REGENT: Nooit in 'n kerk geweest?

DROOMELOT: (*na Sero aangekeken te hebben, angs:ig*).
Eens.

REGENT: Wel, wel! Al ééns! Tijdens 'n dienst?

DROOMELOT: 'n Dienst?... 'n Dienst?.... Dat weet
'k niet. Ik was 'r heel alleen.

REGENT: Eens in 'n kerk! Eens in 'n kerk! Is 't
wonder, Jus, dat ze verdwalen moest! Dus — bidden
heb je nooit gedaan? (*zij haalt de schouders op*).
En dan dien éénen keer? Wat was dat toen?

DROOMELOT. De deuren stonden aan — 'k heb enkel
rondgekeken.

REGENT: Ha-ha-! Was 't 'n synagoog, 'n kathedraal,
'n protestantenkerk? (*zij haalt de schouders op*). Zoo,
zoo! (*een stilte*) Ken je dien man?

DROOMELOT: Dat is — m'n vader.

REGENT: Ken je die vrouw?

DROOMELOT: Dat is — m'n moeder.

REGENT: Hoe weet je — dat die vrouw je moeder is?

DROOMELOT: Dat heeft m'n vader me gezegd.

REGENT: Ha, zoo! — Wanneer?

DROOMELOT. Altijd.

REGENT. Mij aankijken! Niet die menschen! En ook niet liegen, droome-Droomelot! Altijd — dat is onmogelijk! Want voor 'n maand had jij je moeder niet gezien!

DROOMELOT. Dat had 'k wel en iedren dag — al was 't niet dichtbij.

REGENT. En iedre dag — hoe dan?

DROOMELOT. (*haar medaljon bedoelend*) Ik heb 'r hier gedragen.

REGENT. Laat zien! Laat zien! (*zij treedt dicht op hem toe, opent het medaljon, zonder den ketting los te maken. Hij neemt het in de handen*) Ja, ja — dat kan ze zijn — 't kan... (*betast haar blooten boezem*) Maar als je hier 'n kruisje droeg — in plaats van dat — dan zou — dan zou — wat? — wat?...

DROOMELOT (*angstig-beschaamd achteruit wijkend, de handen in bescherming voor de borsten*) Vader!

SERO. (*door Hopman weerhouden*) Verdoemde ploert!

HOPMAN. Terug!

REGINA. Als jij 'r n og eens aanraakt, jij...

REGENT. Weg met dat wijf, weg met dien kerel! Weg!

(De Hopman wenkt in gaanderij. De twee rakkers schieten toe, terwijl de Soldenier Regina terugduwt)
Verzetten zich, omdat ik raad 'n kruis te dragen!
Blijven in opstand voor den hoogsten magistraat!
Bedriegen, konklen, drijven saam 't span van ontucht!
(nijdig tot Droomelot) Hier! Dichterbij! En geen on-
noozle streken! Was jij — bij haar in dat bordeel?

DROOMELOT. In wat?

REGENT. In dat bordeel?

DROOMELOT. Bordeel? *(aarselend-onwetend)* Nee.

REGENT. Hoe dikwijls heb je 'r bezocht — die vrouw?

DROOMELOT. M'n moeder?

REGENT. *(kwaadaardig)* Die vrouw, je moer — gaat mij dat aan! 'k Praat toch geen Spaansch! Hoe dikwijls was je bij 'r? *(zij staat in angstige aarzeling bevreesd voor Sero's glimlachend kijken)*... Nu dan!

DROOMELOT *(benepen, zonder iemand aan te zien)* Dat was, geloof 'k ééns... *(ziet vluchtig naar Sero)*.

REGENT *(woest)* Eens! Eens in de kerk — eens in 't bordeel — 't blijft altijd eens! 't Heele nest dat is bevuild! Hij heeft de waarheid in z'n schaduw — zij liegt — en zij, zij slaapt, maar liegt 't hardst van allemaal! *(tot Jus)* Zijn klaar de stukken, Jus?

JUS. *(een ganzeveer overreikend)* Ja, Excellentie. Als u ze teekenen wil?

REGENT *(indoopend)* Goed zoo. De schalk, die tienmaal door de mazen glee, die tienmaal jou te glad was, Jus, de schalk die overal op plein en markt „verhaalt” — ja, ja! — „vertelt” — ja, ja! — en zulk een teeder nekvel heeft — gaat op dieët!... Ho, ho!... Dat is een vonnis met 'n monsterpen, hahaha!... 't Lijkje van m'n lijkenvlieg! Net door 'r taster en 'r kop geregen! Adieu mijn vriend: de laatste eer, hahaha! *(tipt met den middelvinger tegen den penhouder en wrijft met den voet over het doode insect)* Rust zacht en met 'n R. I. P.! *(teekent de stukken)*... Zoo gaat 't beter, zonder inktgemors... Die vrouw is vrij!

REGINA. Goddank!

REGENT *(tot Droomelot)* En jij — heb jij 'n keus — bij hem, bij haar?

DROOMELOT. Blijft vader hier?

REGENT. Ja, ja, — en kosteloos!

DROOMELOT. Dan blijf ik bij mijn vader.

SERO. Dat kan niet, Droomelot!

REGENT. O, 't kan! 't Hoofd van Staat — de Staat — heeft ruimte voor z'n kinderen!

REGINA. Mag ik 'r niet...

REGENT. Hahaha! Of zij! Of zij!... Hahaha! Wat jij 'r leeren kan — dat is mij toevertrouwd! En hoe! Hahaha! *(tot Hopman)* Hier is 't bevel! Je plicht! Vooruit! Hahaha! Of zij! Of zij!... *(af over trap met Jus)*.

HOPMAN. *(tot de rakkers)* Wat slapen jullie nou! Weet je geen raad! *(zij brengen Sero naar het hok, sluiten de traliedeuren. Dan wenkt hij ze Regina heen te voeren)*.

REGINA Mag ik 't kind...

HOPMAN. *(grof)* Nee, nee!

REGINA. Ik wou 'r enkel...

HOPMAN. *(haar zelf bij een arm grijpend)* Nee zeg ik, nee! *(duwt haar met de rakkers door de gaanderijopening)*.

ACHTSTE TOONEEL.

SERO, DROOMELOT.

DROOMELOT *(staart als in bewusteloosheid rond, ziet Sero achter de tralies)* Vader....

SERO. Kom hier, m'n kind.... Je heb daar straks gelogen! *(zij stort op het traliwerk toe, kust knielend z'n hand)*. Waarom?.... Waarom?.... Dacht jij dat ik op haar afgunstig ben?.... Sta op!... Geknield wordt hiér genoeg! En geef m'n schoentjes en 't testament.... *(zij raapt het Testament op. De soldenier begint op en neer te loopen)*.

— D O E K. —

TWEEDE BEDRIJF.

(Het tooneel verbeeldt twee kerkers door cementen muur gescheiden. In beider achterwand een deur met kijkgat. De rechter heeft een langwerpig, betralied venster over eerste en tweede plan, geheel in de hoogte. Een opvouwbaar bed daaronder. Op voorgrond tafel en stoel. De linker-kerker wordt door een onbetralied tuimelraam boven de deur belicht. Een koepelvormige deurlooze opening, in eerste plan, geeft daar tot slaapstee toegang Tegen cement-muur, die aan beide zijden bij voorgrond sporen van een vervallen schouw heeft, staat de tafel met stoel. Op de tafels telkens een lampje. Bij de deuren rekjes met kommen en bijbel. Vroegmorgen).

EERSTE TOONEEL.

SERO. WACHTER.

WACHTER. *(ontsluit deur van rechter-kerker, waar Sero bij de kleine olielamp zit te schrijven. Bij 't gerinkel der sleutels verbergt de laatste snel eenige papieren. De wachter controleert of het bed goed ingeslagen is, staat in nadenken, werpt dan verwoed z'n sleutelbos tegen den grond)* Pardieu! Pardieu!

SERO. Ontstemt u iets, mijn dienaar en mijn vriend?

WACHTER. 'k Zou kunnen springen uit m'n vel, pardieu!

SERO. Ha-ha-ha, dat is een sprong, die zelfs geen paling uit den nood helpt, kameraad!

WACHTER. Jij ziet me hier voor 't laatst — ik ben gesjeesd — ben aan den dijk gezet....

SERO. 'k Wou dat ik mèt jou op dien dijk mocht gaan!

WACHTER. Is 't geen schooiersstreek me zoo op staan-den voet, omdat ik diefstal rapporteer, 't groote gat te wijzen? Is 't niet ongehoord me uit m'n brood te trappen, om 'n onvertogen woord?... De heele maatschappij is rot!....

SERO. (*spottend*) Juist, Juist! Jij slaat den spijker op zijn harden kop! Ga zitten, maat. Jij wordt 't zitten waard! (*ordent de papieren, presenteert stoel, wipt zelf op tafel.*)

WACHTER. Ik rapporteer — begrijp nou goed, pardieu! — dat van 't leer, waarvan ze schoenen snijden...

SERO. Voor de rakkers...

WACHTER. Gestolen wordt...

SERO. Dat 's dom!

WACHTER. Wat?... 't Stelen?

SERO. Nee — 't rapporteeren!

WACHTER. Waarom? Waarom, pardieu!

SERO. Omdat — wel, bij mijn idealen en jóuw baard!
— hiér iedre dief een dieffesmaat moet hebben. En
dan: ad één, den Staat bestelen is geen schelmerij.
Jij had geen oogje, maar twee oogen moeten knijpen
— als een kat in 't licht! Men rapporteert niet als
de boeken kloppen. Wat aan den officiëelen maat-
stok kleeft — dat telt niet mee. En àls 't telt, dan
telt 't tikken op de vingers, van wie te lange neuzen
heeft. Jouw neus was hier te lang — en ook je tong
Begrepen, ha-ha-ha?

WACHTER. Begrepen, nee, pardieu! Hoe kan 'k begrij-
pen, als jij 't zelf niet snapt? (*legt zijn uitgegane
sigaar op tafel neer*) Ik rapporteer dat van 't leer en dat
vannacht álweer...

SERO. ... Gestolen is.

WACHTER... Gestolen is! Toen zeit de kommandant: jij
kletst — gestolen wordt hier niet...

SERO. (*die de sigaar genomen heeft en haar aan de
lamp op poogt te steken*) Dat dacht ik wel!

WACHTER. Ik zeg: 't is niet alleen van 't leer maar
ook van 't spek en van 't meel en van....

SERO. En van de rest, ja, ja! Heb jij een lucifer?

WACHTER (*verstrooid, hevig in z'n klacht geïnteresseerd doorpratend*) Toen wordt hij valsch en vuil en schelt me uit voor sukkop, halve gare, idioot... (*strijkt lucifer af*) en zegt: as jij wat minder zoop, dan zou jij niet zoo dubbel zien. Ik zeg: ik zie niet dubbel, 'k zie te weinig! Had ik geen gelijk? 'k Geef 'm den wind van vore en van achter — en sta op straat! Je eten wordt al door 'n ander straks gebracht, pardieu!

SERO. (*dampend*) Je neus — je tong — net als ik zei!

WACHTER. Wat zou jij doen in mijn geval?

SERO. Met heel bekwamen spoed mijn boeltje pakken! (*de lamp uitblazend*) 't Wordt 'n zomerdag vandaag, om in 't bosch te loopen fluiten (*begint op en neer te stappen*) — om bij de kreek te liggen in 't gras — om met 'n open mond te droomen, wachtend op manna. zonder gist, ha-ha-ha! Ja, 't gist nog in mijn oud karkas, als 't in 't Oosten daagt met zwarte strepen van de tralies!... Wees blij, m'n vriend, dat jij de plaat hier poetst — en verder gaan mag dan dat drie en vier, dat ik met taai geduld van 's morgens tot den laten nacht doorstap! Jij ben de een'ge wel, die zich verzet, als van de kooi 't deurtje openwipt! Ik zit 'n week al, week van zeven dagen, zeven nachten, honderd vijf en zestig uren welgeteld.. Als mij de kommandant op staanden, staanden voet de andre zij van dezen muur, waarop de schimmel

hare schoven stouwt, laat zien, dan weet mijn rechter wat mijn linker doet — en als 'k nog omkijk mag ik vrij van rechten en accijns een zoutzuil worden, als 't brave wijf van Lot!... *(raapt den sleutelbos op)* Je loopers, vriend! Bij alle Heiligen der Heil'ge Kerk, bij alle Sinten en Apostels, die Boven hebben vrij logies, vrij stoken en vrij licht, jij brengt me gloeiend in verzoeking!

WACHTER. Pardieu, 't is mak'lijk spotten met 'n anders ongeluk! Ik heb 'n vrouw...

SERO. Dat ongeluk heeft meer dan een, die tot geluk geschapen werd...

WACHTER... Ik heb 'n vrouw die als 'n helleveeg regeert en om 'n vlooiëbeet 'n hallef jaar van streek is! Als ik, pardieu!, daar thuis kom zonder uniform, als 'k hier niet blijven mag, krabt ze mijn goed stel oogen uit! Pardieu, hij's nog niet van me af!'k Ga requestreeren, requestreeren dag aan dag!...

SERO. De snippermand van staat, mijn opgewonden vriend, kent 't geluid van stuk-gescheurde pape-rassen!

WACHTER. Wat dan? Geef dan 'n raad! Jij zit toch hier, omdat jij preekt voor recht en billijkheid! Jij komt toch op voor ieder die verdrukt...

SERO. Nee, nee, nou laster je, mijn vriend!... 'k Eet

jullie rats en gort, omdat 'k ontuchtig ben!

WACHTER. Als jij mij helpt dan help ik jou!

SERO. Dan help jij mij? Met wat? Met ladders, vijlen en 'n kreuplen knol, om in 'n ander land weer opgepikt te worden? Ik ken dat hazardspel. En dan — als 't kon — als ik op vrije voeten... (vrije voeten wat 'n hoon, waar in geen stad, geen dorp, 'n mensch vrij-uit bewegen, spreken, denkend-spreken mag!)... als *ik* 't zonlicht zonder tralies zie — laat 'k dan m'n kind niet in dit wanhoopshuis! Was 't niet mijn troost dat jij me zei, dat 't zelfde dak ons tegen wind en regen schut?... Nee, nee, ik dank je wel — en jij, wil jij hier blijven met geweld...

WACHTER. Natuurlijk! Ja!

SERO. Steel dan van 't leer, dat hier vannacht gestolen werd, en eer je'n rozenkrans of tien voor al de misdaad in dit toevluchtsoord gedraaid, ben jij m'n buurman dáár...

WACHTER. Dáár kan niet — dáár... Nou goed, je zal 't weten, nou ze zoo'n judasdaad an me begaan! Dat is m'n eerste wraak vóór 't requestreeren, want requestreeren ga 'k op slag: dáár zit je dochter! (*Sero schudt glimlachend-ontkennend 't hoofd*) Nee? Ja! Al van den eersten dag!

SERO. Zoo, zoo. Wel, wel! Zit daar? (*pijnlijk lachend*)

Ha-ha-ha, als je 't eerder had gezegd, dan had ik eens geklopt, zooals de boef hierboven, die om 't uur zijn knokels op de planken praten laat! Daar heb je 'm net! (*geklop*)

WACHTER Dat is 'n moordenaar — heeft toen-ie bij 'n diefstal werd gesnapt, z'n mes getrokken! Dáár — pardieu, geloof 't niet! — daar is je dochter!

SERO. Als je niet liegt: wat helpt òns dat? De wanden hebben ooren hier, maar niet voor mij en haar!

WACHTER. Ooren èn oogen — als je wil!

SERO. Begrijp ik niet. Dat's raadseltaal.

WACHTER. 'k Draai ze 'n loer, die heugen zal! De schoft, de schobbejak! (*luistert schrikkend aan de deur*) Jij kan zoo veel, zoo lang, zoo dikwijls als 't je past, 'r zien en met 'r spreken!

SERO. (*ongeloovig*) Ja, ja! Dat is 'n fijne wraak van jou! Máár — máár, wie zal zoo hoflijk zijn de deuren te ontsluiten? Straks komt de andre wachter, heb jezelf gezeid!

WACHTER. (*naar den schouw wijzend*) Dat's eens 'n schouw geweest!

SERO. Geweest, ja, ja!

WACHTER. De deur zit daar! (*wijst omhoog*)

SERO. (*spottend*) En 't sleutelgat?

WACHTER. (*vroolijk*) 'r Naast.

SERO. En de portier?

WACHTER. Ben ik — bijtijds!

SERO. Ha-ha, en dan m'n buik — m'n buik gezwollen zevenmaandsch van 't kostelijke voer — zal die z'n vel niet langs de posten schaven?

WACHTER. Als je je riem wat snoert, kost 't geen blauwe buil! Ha-ha-ha! En minder nog 'n miskraam!

SERO. De guiterij is goed! Ik dank je wel voor zoo-veel snaaksheid op mijn nuchtre maag!

WACHTER. Pardieu, 'k steek je den lepel in je mond!... Hier, in ditzelfde hok, heeft eens 'n dief-in-'t-groot meer dan 'n jaar gewurmd, die zei dat-ie krankzinnig was — en maandenlang heb ik z'n kunsten afgeloerd, als-ie alleen, vergat z'n fratsen uit te halen! 'k Ging op de tafel staan en schoof 'n ijsren val 'n vingerbreed omhoog! Hoef ik nog meer te zeggen?... (*Sero grijpt de tafel*) Pas op! Nou niet! Wacht tot 't donker is! De kommandant kan ieder oogenblik... Pardieu, verdoemd! 'r Kijkt een door 't luik! (*dreigend en schreeuwend*) Dat's hier 'n bende, sakkerjuu! Je lamp hoort bij de deur — je emmer ook!

SERO. Jawel meneer!

WACHTER. Wat vlugger, hè!

SERO. Haasten doet niemand die gelóóft, en die niet storten wil — hij 's vol tot aan den rand...

WACHTER. (*de deur openend*) Je bek gehouen en geen tegenspraak! En als je weer zoo treuzelt met 't ruimen van je cel, ben jij 'r vierkant bij! (*zet lamp en emmer buiten, kijkt de gang af, zacht*) Hij 's weg! Van mij weet je geen woord!

SERO. Geen woord!

WACHTER. Wacht tot 't donker is! En eerder niet! De schobbejak! De smiegd!... Kan 'k nòg wat voor je doen?

SERO. (*enkel aandacht voor de schouw*) Nee, niemendal!

WACHTER. Dan wensch ik je... Verroest! (*sluit de deur*)

Tweede Tooneel.

SERO, DROOMELOT, KOMMANDANT.

SERO (*beluistert de stappen, staat in nadenken, neemt van de tafel 'n blad papier, tracht dat voor het deurluikje te hechten, doet zulks ten slotte met speeksel. Dan draagt hij vlug de tafel naar de schouw, schuift*

de papieren tezaam, wipt er op, tracht door de reet te kijken.) Dat 's net 'n hand te hoog!... Wat nou? Wat nou?... Aha! Ik kan... *(geklop — hij schrikt)* Was dat hier boven of opzij?... *(springt van de tafel, luistert, spreekt de balken toe)*. Hoe wil je nu, m'n vrind, dat ik je antwoord zonder stelden? Ik heb geen arm, die tot den hemel reikt, en ook geen tijd! Of heb jij speeksel, dat 't uren hardt? *(neemt neuriënd den bijbel van 't rekje)*. 'n Vondst! 'n Vondst! Als 'k op den bijbel stap, en op m'n teenen sta — kan ik 'rbij... *(legt 't boek op tafel, betreedt den bijbel, springt bij sleutelgerammel opnieuw op den grond.)*

KOMMANDANT. Wat dee jij daar?

SERO. Den bijbel lezen.

KOMMANDANT. Den bijbel lezen met een blinddoek op je deur! *(trekt het papier er af)*. Ben jij soms bang dat 'k dáárvor straf?

SERO. Dat weet 'k niet, meneer de kommandant! De een mag wel, de ander niet de teksten lezen... Ik dacht...

KOMMANDANT. Wie heeft de tafel daar?

SERO.... Ik wou mijn cel een extra-schoonmaakbeurtje geven...

KOMMANDANT. Bijbel en schoonmaak sáám? Hoe doe jij dat, kornuit?

SERO. 'r Is geen tweede boek, meneer, dat meer tot schoonmaak port — dan dát, wanneer je 't zoo aandachtig leest als ik!

KOMMANDANT. (*snuffelend*). Ik ruik hier wat. Is hier gerookt? Hou weg je handen van je rug! Recht voor je uit, en basta met je slinksche streken! Geen vuist! Ik wil je vingers zien! De tien — of ben jij misgeboren!

SERO. (*laat het stompje vallen*). Daar zijn de wel-schappen tien! (*met het stompje sprekend*). Had ik 'r twaalf gehad, dan had de aarde jóú niet aange-trokken!

KOMMANDANT. Wie bracht dat hier?

SERO. Heb 'k in 'n hoek gevonden.

KOMMANDANT. In welken hoek — 'r zijn 'r vier!

SERO. Ik heb ze nooit geteld, maar 't schijnt te kloppen — in een 'r van.

KOMMANDANT. We zullen zien wie 't laatste lacht, m'n goed-geluidde vriend! En of jij niet te temmen ben! Bevalt 'tje zóó zeer — (*Tweede Wachter brengt brood en water*) dat eten op 'n vasten tijd, de regel-maat en de g e l i j k h e i d voor en achter — o, ja, dát zal 't zijn!

SERO.: Dat is 't juist!

KOMMANDANT! (*tot Wachter*). Dit heerschap krijgt een week lang brood met watersaus, omdat-ie schoonmaakt als-ie in den bijbel leest en in een hoek wat heeft gevonden, dat in een hoek niet deugt! Hé! Halt! Neem mee z'n inkt en z'n papier en breng 'm voor verzet en tijdverdrijf 'n baal met erwten! En als-ie weer wat in een hoek vindt, dat zoo zeldzaam stinkt, of als je je door hem laat paaien en besmoezen, zooals je kameraad, die ook door hem is aangestoken, ook van z'n wijsheid heeft geleerd, haha! — dan vlieg je 'r als de weerlicht uit! Verstaan? (*Tweede wachter tikt aan z'n pet*) Water en brood en laten kletsen — geen woord terug! Verstaan? (*Tweede Wachter slaat nog eens aan*) Laat zien wat je daar heb! (*Tweede wachter geeft hem de van de tafel genomen papieren — hij leest terwijl Sero zitten gaat*) Wat is dat voor gezwets?... Wat wil jij van de zon — den dageraad?... O, moet 't rijmwerk zijn? (*betikt z'n voorhoofd*) Jawel!... (*Tweede wachter buiten bij deur*). 'k Heb zoo 'n heelen stapel van 'n dief, die in de twééde week al gek geworden is! (*leest*) „De zon kijkt lachend...” Ha-ha-ha, 'n zon die licht! 'n Zon die kijkt! Bravo!... „De zon kijkt lachend aan den einder — het wordt een nieuwe dageraad — een jonge reus komt aangebogen — bravo! bravo! — en strooit in akkers wonderzaad”... Wonderzaad?... Ha-ha-ha! Ik weet voor jou 'n wonderzaad, boonen en erwten, om keurig te sorteeren!... Daar mag jij dan, als jóú dat lust, je moois bij zingen, grappenmaker!

SERO. Dat wil 'k daadlijk wel, meneer!... 't Zijn nieuwe woorden op 'n ouwe wijs... (*zingt op de melodie van het vrijheidslied*): „De zon kijkt lachend aan den einder — het wordt een nieuwe dageraad.”... (*tijdens het gezang verschijnt Droomelot uit de linkerslaapstee*).

KOMMANDANT. (*schaterend van 't lachen, omdat de Wachter Sero kwaadaardig in den nek grijpt*) Ha-ha-ha, daar heb je al je reus! Laat 'm maar los! 't Kan geen kwaad! De steenen en de balken zijn geduldig luistervolk! Eer jij, sinjeur, die nieuwe woorden en die ouwe wijs, of ouwe wijs met nieuwe woorden, aan 't gepeupel zegt of zingt, eer jij weer buiten strooit je wonderzaad, eer jij je vrijheid krijgt terug — nou we je eenmaal hebben — hebben achter slot en grendel, heer! — zal aan den einder menig keer jouw zon met loensche oogjes kijken! (*tot Wachter*) 't Wordt geen week, maar veertien dagen brood met 's morgens vroeg wat water! En als-ie weer z'n ouwe wijs durft zingen, sluit je 'm in boeien, dag en nacht! Vooruit. En stevig opgelet! En ooren toe!

DERDE TOONEEL.

SERO, DROOMELOT, TWEDE WACHTER.

SERO: (*hij loopt onrustig van kijkgat naar schouw op en neer, terwijl Droomelot de lamp uitblaast, daarna voor zich henen staart. Tweede wachter draagt baal met erwten. rooster en tobbe binnen*). Ik dank u wel.

Het was den derden dag, avond en morgen, dat God gewassen deed ontspruiten... (*laat telkens handen met erwten in den zak terugslieren*)... kruid dat zaad geeft naar de soort deszelfs, boomen met vruchten en weer zaad daar in... Wat moet God denken, nieuwe kameraad, als-ie in elken kerker menschen op den zènden dag geschapen, gestraft ziet met het ziften van den schoonen overvloed des dèrden dags? Ha-ha-ha!... „Het zij tot spijze u!”... Tot spijze... Zou u me willen zeggen hoe de Staat de classescheiding hier verlangt?

2de WACHTER. Jij neemt de groote en de dikke 't alereerst — kijk toe! — en dan de kleine, slechtgedroogde en de schriele! De stuk-gebarsten, die met wormen, en 't vuil dat overschiet, smijt je op zij!... Gezien?... Gesnapt?

SERO: (*knikt*) 'k Zal als de Hemelsche Genade de grooten, vetten, dikken laten bovendrijven — en wat te klein, mismaakt, wormstekig of kapot, smijten bij 't vuil...

2de WACHTER. Begin en bek gehouden!

SERO. Hier heb je proletariërs — zakken vanzelf en ruimschoots door de gaten van de zeef. Weg bij 't vuil! Daar zijn *wij* tweeën, meen 'k, bij...

2de WACHTER. Wij twee! Wij twee! Vergeet jij, pooier, dat ik draag 'n koninklijke uniform! Dat ik jouw meerdere ben!

SERO. Mijn meerdere in knopen-met-'n-wapen kameraad!

2de WACHTER. Ik ben jouw kameraad niet, vlerk!

SERO. Vandaag nog niet — maar morgen wel. En jij niet — dan je zoon... (*sorteert*). 'k Heb meer gestaan voor jongens uit 't volk, die me den eersten dag met drek en steenen smeten — 'k heb meer gestaan voor jongens uit 't volk, die net als jij met booze oogen keken... (*De wachter gaat onhoorbaar heen*), die vuisten duwden bij m'n neus en met z'n allen traptten op m'n hielen tot ik 't dorpuut was... 'k Was in 't begin de vijand overal, met weinig, weinig makkers — 't eene zaad, herinner je de Schrift, valt bij den weg en wordt vertreden en door de vogels heengesleurd — 't andre valt op rots, verdort — 't derde wordt door doornen neergehaald — 't vierde, dat in aarde wortel schiet, draagt honderdvoudig vrucht... Ieder mijn kameraad, heeft ooren om te hooren... (*kijkt glimlachend op, ziet dat hij alleen is*) behalve jij naar 't schijnt, ha-ha-ha! Mogen je oogen ook zoo luttel zien! (*schuift de tafel, na de zeef op den stoel te hebben geplaatst, onder de schouw, bestapt den bijbel, schuift den val omhoog, werpt een paar erwten door de smalle spleet. Droomelot schrikt op, wijkt achteruit*).

VIERDE TOONEEL.

DROOMELOT, SERO.

DROOMELOT. O, lieve God!...

SERO. Pischt! Pischt!

DROOMELOT. O, lieve Hemel, doe me niets!

SERO. Ik jóú wat doen? Herken je me dan niet?

DROOMELOT: (*angstig*) Nee, nee! 'k Zie enkel vingers,
die geen vingers zijn! Als jij de Duivel ben...

SERO. De duivel — ik, ha-ha-ha! Wel, àlle duivels
met en zonder hinkepoot, wiè heeft dat zotte woord
jou in je mond gegeven? Ik ben... Kom dichterbij!...
Pischt!... Pischt!... Waar steek je nou?... Als
ik nog harder schreeuw (*kijkt onrustig naar kijkgat*)
kraait straks de wachter onraad door de gangen!...
Ik ben 't... Ik!

DROOMELOT. (*tegen den muur*) Ach toe, 'k heb niet
zoo véél misdaan...

SERO. Misdaan? Jij wat misdaan? 'k Begrijp je niet
m'n kind! En als je je zoo schuil houdt in dien hoek,
en door je dwaze angst roet in 't eten werpt, dan
maak je dat wij samen... Antwoord dan, Droome-
lot!... Of ben je heengegaan!...

DROOMELOT. Nee, nee, meneer...

SERO. Meneer? Meneer! Ken je mijn stem niet meer — of klinkt ze zoo — zoo anders in die steenen fuik? Wat weerga, moet 'k door die spleet mijn kop en schoeren wringen, om jou te zeggen wié ik ben...?

DROOMELOT: (*ontzet op de knieën vallend*) O, satan, satan, 'k heb wel veel gezondigd, maar 'k hield zoo van 'r — en ze is m'n moeder toch!

SERO. Daar sta 'k bij te draaien op m'n sokkel! Ha-ha-ha! O, Droomelot, m'n kind — als ik 'n satan ben, dan word ik door den bijbel zelf gesteund op 't oogenblik! Was jij mijn stem zoo gauw vergeten? De stem die voor je zong als je niet slapen kon, toen je nog bang was voor 't avonddonker en voor den stóúten wind en voor de maan, als ze zoo rood en dik langs 't dak van d'overbuurman kroop... De stem, m'n kind, die bij je bedje boog en je deed luistren naar 't spel van hoe 'n vader ook 'n moeder wilde zijn... De stem, m'n Droomelot, die later weer voor iedre vraag van jou 'n antwoord had — en met je sprak van god en menschjes — en van de menschen en 'n kleinen god...? Nou lacht je mondje weer, 't mondje dat daar straks zoo klagend heeft geroepen! Moet 'k nou nóg vragen wie ik ben?

DROOMELOT. Jij ben — je ben m'n lieve vader. Ik dacht: nee, nee — dat zeg 'k niet... Ben je weer buiten, vader?

SERO. Buiten?

DROOMELOT. En mag ik met je mee?

SERO. Als 't kon, dan zei 'k ja! Maar 't heeft bezwaren, kind... Nee, buiten is 't niet! Eer allerveiligst-binnen! 'k Heb hier náást jou — is dat niet machtig-leuk?... 'n kamer als een prins, een vorstlijk bed met peluw en matrassen — (*den bijbel bedoelend*) een boekerij, die eeuwenoud — (*het rekje met kom bedoelend*) een kast met kostbaar porcelein (*de drinkkan bedoelend*) — een waterbekken en (*de tobbe bedoelend*) een antiek bad — en dan — en dan: ik ben gezegend met een voorraad vruchten als 'k in geen zomer en geen winter heb geteld! En jij? Dat 's keurig hier! Je heb een kamer meer dan ik! Wel, wel, je wordt verwend!

DROOMELOT. O, lieve vader, 'k heb dáár al die nachten zoo'n vreeselijken angst doorstaan!

SERO Voor wie? Voor wat?

DROOMELOT. Voor... Voor... (*houdt zich in*)

SERO. Ha-ha-ha! Voor dieven soms? Hier wordt niet ingebroken... Ze breken uit — als 't kan.

DROOMELOT. (*angstig starend bij 't kloppen boven*) Hoor je dat tikken, dat wel midden in den nacht!...

SERO. Ja, ja — dat is 'n moordenaar...

DROOMELOT. 'n Moordenaar! 'n Moordenaar!

SERO. Is dat zoo schrikkelijk? Heb ik je niet geleerd, dat iedere moordenaar 'n mènsch is, die met zieke ooggen ziet? M'n Droomelot, m'n kind, m'n liefste dochter, kom tot jezelf! 'r Zijn geen spoken hier en niet hierbuiten en nergens op de wereld, waar dan ook!...

DROOMELOT. Ik heb geen uur geslapen...

SERO. Waarom, waarom dan, niet?

DROOMELOT. Ik dacht aan jou — hoe door mijn schuld — mijn liegen dat 'k maar ééns bij moeder was...

SERO. Jij ben de schuld van niets. . Van niets, m'n kind... Als je daarom geen zeven nachten heb geslapen, doe dan vannacht gerust je moeie oogjes toe! En als 't niet lukt, dan zet je ook je tafel en dat dikke boek hier onder — en we praten met ons tweeën duizend uit of jij 'n kleuter ben en ik 'n wijze man, die weet van alles, alles heeft, ha-ha-ha! *(een stilte — zij staart gejaagd voor zich henen)* Lach je niet mee?... Is 'r wat anders nog?.... Heb je nog meer geheimen dan dat van moeder en dien eenen keer?

DROOMELOT. De pater zegt...

SERO. De pater? Welke pater?

DROOMELOT. De pater die hier komt...

SERO. Oho, 'k begrijp... Je heb geknield en dacht dat ik de looze, list'ge Satan was... (*een stilte — hij glimlacht smartelijk*) Zijn 'r nog meer, m'n kind die hier mijn plaats innemen? (*zij schudt starend het hoofd*). Of helpen andren óók? (*zij schrikt — ontkent*). Je keek me vroeger aan, als je 'n antwoord gaf... (*zij blijft staren*). Ik dwing je niet. Heb ik dat ooit gedaan? Eer nieuwe vogels nieuwe nestjes bouwen, kies jij je eigen, vrijen weg — en ik blijf achter.

DROOMELOT. En — jij blijft achter!

SERO. Ik heb — 't is niet de eerste maal, dat je 't hoort — mijn vader aan een galg zien hangen, omdat-ie tot z'n laatste prachtig uur — de waarheid sprak, de waarheid die zoo simpel is en klaar en als 't zonnelicht doorzichtig — de waarheid dat een menscherug in zòrg gebogen de Schepping hóónt — de waarheid dat er niet gedood mag worden de vreugde die een elk aan groen en lucht en licht en blij-uit droomen heeft! Ik heb mijn vader aan een galg zien hangen, toen ik jouw jaren had — twee lange dagen tot de sneeuw een lijkwa om z'n schoudren spon en alle kinders naar die vreemde sneeuwpop keken, waarlangs de raven vlogen op en neer. Toen, DroomeLOT, heb *ik* mijn vingers opgestoken. Nou komt de beurt aan jou. Want 't leven is een gaan van graf naar graf en altijd verder — en altijd opgewekt... *Ik* blijf hier in-gesloten, om wat ik erfde van m'n vader. Als jij den draad laat glippen, en met den vijand, d'ouwen vijand heult — heb ik misschien voor niets

geleefd... (*zij kijkt hem lachend aan*) Versta je kind?

DROOMELOT (*monter*) 'k Versta alleen, dat we weer sámen door de wereld trekken, — jij èn ik...

SERO. Nee, nee — ik wacht nog meen'ge oogst van erwten die uit peulen doppen...

DROOMELOT. Als we weer samen zijn, vraag 'k jou hoe 't moet — hoe 't is — hoe 't worden zal — en als 'k niet durf, als 'k telkens omkijk...

SERO... Bang voor schaduwen en kloppen in den nacht...

DROOMELOT. Dan stap ik met jou mee, wáárheen je wil!

SERO. Ik wil zooveel, maar 'k zit hier vast.

DROOMELOT. Ik maak je los!

SERO. Maak andren los — en eerst jezelf, m'n kind...

DROOMELOT. Ik zal.... Ik zal.... (*verstart bij sleutel gerinkel bij de deur*).

SERO. Je mond — je mond gehouen! (*springt van de tafel omlaag, zet zich vlug op den stoel met de zeef op zijn schoot, sorteert, terwijl hij naar deurgat loert*).

VIJFDE TOONEEL.

DROOMELOT, SERO, PATER, 2de WACHTER.

PATER: (*wordt door wachter binnengelaten*) Liep je te praten met jezelf, m'n kind?

DROOMELOT. Jawel, meneer...

PATER. Ik ben geen heer!

2de WACHTER. Dat weet jij toch!

DROOMELOT. Jawel — Eerwaarde...

2de WACHTER. As je 't dan weet, wat zeg je dan voor stommiteiten! Geef an den stoel — den stoel. En doe dat uit je eigen! — Eerwaarde heeft maar op de deur te kloppen: ik hou hier dienst op deze gang! (*neemt lamp mee, sluit deur*).

PATER (*voor stoel dankend*). Ik dank je wel, en ga 'r zelf op zitten. Ik loop 'n eindje op en neer. Heb je vandaag gebeden?

DROOMELOT. Nog niet — ik heb geen tijd gehad.

PATER. Geen tijd? Geen tijd?... Voor bidden nog geen tijd? Dan doe je 't nu — en zoo dat ik 't hoor! Of ben je 't Onze-Vader wéér vergeten? Vouw je handen en wat snel! (*De wachter treedt bij Sero binnen, bekijkt de tobbe, loopt stug heen en weer*).

DROOMELOT ... Onze Vader, die in de heemlen zijt...

PATER. Waar zoek jij nu dien hemel? Is die daar (*gebaar naar grond*) of daar? (*gebaar omhoog*). Moet ik jou alles leeren?

DROOMELOT. Mijn vader zegt, dat aan den andren kant van d'aarde, die rond moet zijn, de grootste hemel is...

PATER. Jouw vader is een gek en weet van God en hemel niemendal! Je kijkt dáárheen als ieder mens met goeie hersens... Vooruit!

DROOMELOT ... Die in de heemlen zijt — geheiligd zij uw naam. Laat toekomen uw Rijk! Uw wil geschiede in den hemel... (*stokt*).

PATER : (*haar helpend*). En op aarde!

DROOMELOT. En op aarde... En geef ons heden 't daaglijksch brood....

PATER. Wat lach je nu! Men lacht niet als men bidt!

DROOMELOT. Ik lach, omdat hiér onze Vader 't daaglijksch brood vanzelve schenkt — en buiten, thuis, is 't wel 'ns weggebleven...

PATER. Je mag niet lachen en niet babb'len en vooral niet denken, als je bidt!... Vooruit!

DROOMELOT. En geef ons — geef ons heden 't daaglijksch brood... (*staart droomend voor zich uit*).

PATER. Nu! Nu!

DROOMELOT. Ik dacht...

PATER. 'k Zeg je nog eens — en nu voor 't laatst — men denkt niet met gevouwen handen!

DROOMELOT. 'k Heb eens 'n brood zien stelen, pater — en die man...

PATER. Die man, dat was 'n dief!... 't Onze-Vader! En geen verder praten!

DROOMELOT. En geef ons heden 't daaglijksch brood! En vergeef ons (*stokt luisterend bij geklop boven*) — en vergeef ons onze schulden, gelijk ook wij — gelijk ook wij vergeven... Dat is 'n moordenaar... Wat moet 't vreeslijk zijn, Eerwaarde... (*hij beklapt ongeduldig de tafel*)... Gelijk ook wij vergeven onze schuldenaren... Amen!

PATER. Nee, nog niet amen! Hoe is 't slot? En leidt... En leidt...

DROOMELOT. En leidt ons niet in de verzoeking...

PATER. (*haar helpend*) Maar verlos ons...

DROOMELOT. Maar verlos ons van de kwade mensen...

PATER. Van den Kwadè! (*het geklop stopt*)

DROOMELOT. En van den kwade. Amen! (*bij het slot is Sero, al dien tijd door den wachter, die voor de geopende deur heen-en-weer wandelde, in bedwang gehouden, op de tafel gewipt, nu de wachter de deur sluit.*)

PATER. Amen! En nu de katechismus, kind. Waar is 't boek, dat ik heb meegebracht?

DROOMELOT. Licht op m'n bed.

PATER. Haal 't hier — en leg dien ketting af — dien ketting met die vrouwspersoon! Dat is je zesmaal al gezeid!

DROOMELOT. (*aarzelend den ketting loshakend*) 't Is... 't Is...

PATER. 't Is 'n lichtekooi — en lichtekooien zijn verdoemd!

DROOMELOT (*af in slaapstee, keert met katechismus en zonder ketting terug*) Wat is 'n lichtekooi, Eerwaarde?

PATER. 'n Lichtekooi — 'n lichtekooi — dat is 'n vrouw, die zóó gezondigd heeft, zoo diep gezondigd, dat hel en vagevuur 'r wachten...

DROOMELOT. Gezondigd, hoe?

PATER. Hoe! Hoe! Met vleeschelijk begeeren! Wat zegt 't zesde der Geboden?

DROOMELOT. Eert uwen vader en uw moeder, opdat gij lang moogt leven...

SERO. (*zacht*) Mis! Mis! Dat is 't vierde...

PATER. (*staat driftig op*). Daar zou zelfs Job, toen hij melaatsch werd en zijn wonden op den mesthoop met een potscherf krabde, van ongeduld bij zieden! Zijn dan de tien geboden niet in je hoofd te stampen?... 't Zesde is: gij zult geen overspel bedrijven! En overspel is 't werk van alle lichtkooien — niet 't werk, maar 't te lui zijn, om te werken — want wie wil werken wordt geen lichtkooi!... Sla op je boek! Zul jij nooit wakker worden? Ik kan m'n tijd met jou niet heelemaal verdoen!

DROOMELOT. (*bladerend*) Wanneer m'n moeder is 'n — lichtkooi — en ze voor eeuwig is veroordeeld — hoe moet 't dan, Eerwaarde, met dat andere gebod, dat ik verkeerd genummerd heb, en dat zoo stellig zegt: eert uwen vader en uw moeder, opdat gij lang moogt leven... Ik wil graag heel lang leven...

PATER. Jóúw vader en jóúw moeder hèb je niet te eeren!... Eer kerk en overheid!

DROOMELOT. Waarom m'n lieven vader niet?

SERO. Heel juist! Héél juist!

PATER. Omdat, omdat... Dat kun je op je vingers tellen. Omdat... Omdat...

SERO. (*z'n vingers spreidend*) Ik sta al klaar.

PATER. Omdat jouw vader kent geen God (*Sero telt achtereenvolgens z'n vingers af*) — omdat-ie niet den Sabbath heiligt — omdat-ie in den grond, als vijand van de Kerk en van den Staat, roof, moord en diefstal predikt, waar-ie kan! — omdat-ie valsch getuigt van óns, zijn meerderen en naasten — omdat-ie andren leert 't schaamteloos begeeren van huis en land en os en ezel!

SERO. Nee, nee, we willen minder ossen, minder ezels, ha-ha-ha!

PATER. Heb jij dat ook gehoord? Dat lachen, boven of hier-naast?

DROOMELOT. (*angstig*) Nee, nee.

PATER. Sla op je boek! En als je ooit gelijkt je moeder, waar je 't voorbeeld heb van Jozef in 't huis van Putiphar, van Judith die den wreeden Holofernis doodde, van Susanna, de vrouw van Joakim, die — die wát? — die wát? — laat je mij alles zeggen?

DROOMELOT. M'n vader heeft me nooit daarvan verteld!

PATER. Jouw vader moest gehangen worden!

SERO. Gehangen ook? Dat wordt 'n erfelijke ziekte — 'k ben zwaar belast! *(luistert verschrikt naar geluid op de gang, wipt van den bijbel, hervat het sorteeren)*

DROOMELOT. *(is schreiend bij de tafel gaan zitten)* Moet hij — moet hij gehangen worden? Is-ie zóó slecht?

PATER. Of-ie zoo slecht is? Nog tienmaal slechter en doortrapper dan je moeder! 't Zijn allebei, maar hij 't willigst en 't gehoorzaamst: slaven des Duivels, die op den oordeelsdag, wanneer de Heer verschijnt, om levenden en dooden saam te richten, in eeuw'ge straffen zullen ondergaan. En jij? Denk aan 't uur, als heel de wereld in vuur en vlammen zal verdwijnen!

DROOMELOT. *(angstig)* In vuur en vlammen?

PATER. Ook jij ben in de macht des Duivels, van Bëlzebub!

DROOMELOT. 'k Heb zooveel nachten niet geslapen uit angst voor wat u me gezegd — van God en Dood — en van den Satan — en wat Hier-namaals komt...

PATER. Dat is je slecht geweten!

DROOMELOT. Wie is dan God — en wáár is-ie, Eerwaarde?

PATER. Dat leer ik je, als je in òns gelooft! Sla op je boek... De zesde les was van...

DROOMELOT. De zonde die men erft...

PATER. Heel goed! Heb je de zevende geleerd? (*zij knikt*). Wanneer, wanneer kwam de Verlosser? (*Sero is, na door 't deurgat gekeken te hebben, wederom op de tafel gesprongen*).

DROOMELOT. Dat weet ik niet...

PATER. Weet je dat niet! Weet je dat niet? Lees op en weet 't morgen wel!

DROOMELOT. „Omstreeks vier duizend jaar na Adam's zonde is hij gekomen”...

PATER. Wie?

DROOMELOT. Onze Verlosser...

PATER. (*legt de hand op 't boek, om haar het lezen te beletten*). Kon dan de mensch zichzelf niet verlossen?

DROOMELOT. (*aarzelend*)... Vader zegt ja...

PATER. Domine ne statuas illis hoc peccatum! Reken hun deze zonden niet toe! (*heftig*). Ik vraag niet wat 'n loochenaar van God, die van geen zieleheil wil weten, jou in z'n domheid zegt! (*stapt driftig naar de deur, beklopt die*) En als je morgen weer te droomen en te slapen zit, draag ik je voor voor straf! (*heftiger*) Al moet 't met geweld, geweld:

il

je zult je buigen voor de heil'ge leer, want buiten ons is 'r geen zaligheid!

2de WACHTER. Heeft u geklopt, eerwaarde pater?

PATER. (*verwoed op en neer loopend — tot Wachter*)
Dat heb ik, ja! Zij blijft den heelen dag den katechismus leeren!

2de WACHTER. En 't half uur loopen op de plaats?
't Is juist 'r tijd van luchten!

PATER. Ze leert den katechismus, zònder frissche lucht!
En jij, jij let 'r op! (*glijdt uit*) Wat is dat op den grond? Dat scheelt geen haar! Moet ik m'n hals hier breken!

2de WACHTER. (*bukkend*) 'n Erwt? 'n Erwt! En daar nog een! En daar... Hoe kan?... Wie heeft?...

PATER. Naar drie en veertig! Links of rechts?

2de WACHTER. Boven, Eerwaarde — deze zij — 'k loop met u mee.

ZESDE TOONEEL.

DROOMELOT, SERO.

SERO. Ziezoo ! Pisch! Pisch! De muizen piepen als de poes aan 't wand'len is! Pisch! Pisch! De baan is vrij van wakken en van scheuren! Hoor je me niet? Ha-ha-ha, de dochter leest den katechismus en de vader groene erwten... M'n kind, wat zit je stil!

DROOMELOT. Waarom heb je me niets geleerd van dat?

SERO. Van wàt, m'n kind?

DROOMELOT. Van 't uur als heel de wereld in vuur en vlammen zal vergaan, als op den oordeelsdag de Heer verschijnt...?

SERO. De oordeelsdag — de dag des oordeels, kind — gesteld hij kwam! — kan geen van óns, die eeuwen lasten droegen, den last van 't juk bezwaren — en als 'n Heer verschijnt — gesteld hij kwam! — dan zullen duizenden dien oordeelsdag hem zonder deemoed vragen... waarom zoo laat, waarom eerst nu: 'r is zooveel, zoo schand'lijk veel gebeurd!

DROOMELOT. 'k Ben bang geworden hier, m'n vadertje! 'k Was vroeger zoo gelukkig in 't huisje bij 't bosch — en nou — en nou... (*hartstochtelijk*) Wat is 'r, vader, nà den dood! Is 'r 'n straf, 'n hel?

SERO. Nièt nà den dood, m'n kind!

DROOMELOT. Wat is de dood dan, vadtje?

SERO. M'n Droomelot, m'n liefste, liefste dochter —
'r is geen dood...

DROOMELOT. Geen dood?

SERO. Dat heb je zelf gezien bij 't grafje van je zuster, waar de dood — dien jij nu als iets vréelijks voelt — lévende bloemen, varens, mossen, zwammen en dat altijd knikkend parelgras — herinner je! — bij 't hoofd- en bij 't voeteneinde plantte! Je zei me toen: „Hoe komen die 'r op? 't Was voor 'n maand nog alles zwart en onbegroeid!”.. Ik zei — herinner je! — dat heeft de blijde dood gedaan. De dood brengt leven — en 't leven lijkt weer dood te gaan, zoo maat'loos om en om, in zooveel vormen en gestalten, dat niemand weet en niemand weten kan, wat dood, wat levend is, en wat verschrikken mag. Als ik eens sterf — daar hoef je niet zoo smartlijk bij te kijken: zou 't leven dieper, schooner zijn, als er géén grens bestond, geen ruimte voor vernieuwing? — als ik eens ga (men gaat niet heen!) — en in de aarde rust (er rust daar niéts!) — dan keer ik weer, m'n kind, in 't groen van struiken en in 't koele water, in voorjaarsgeur die van de landen adem is — en als dan 's nachts een vogel roept of blaren suizen, de kleuters in 't nest de jonge veeren pluizen — of in 'n eenzaam uur de regen zucht en slaat, 'lijk in 't stille donker iemand fluistrend praat — dan zie jij mij — en ik zie jou en iedereen, omdat de dood niet denkbaar en niet móógljik is — 't leven wel!

DROOMELOT. Ik zou zoo graag in God gelooven!

SERO. Ik óók, m'n kind.

DROOMELOT. *(dringend en klein-angstig)* Hoe moet ik dan?

SERO. Doe zelf 'n keus — *ik* dwing je nièt!

DROOMELOT. Hij zegt: jij kent geen God!

SERO. Kent hij 'm wel — heeft hij 'm óóit gekend?

DROOMELOT. *(dringender)* Als onze Lieve Heer 'n teeken gaf...

SERO. *(triestig)* ...Zooals in ouwe tijden...

DROOMELOT. *(gretig)* Zooals in ouwe tijden, ja!

SERO. Als-ie dat dee — gesteld dat-ie 't eens gedaan!
— zou 't niet ellendig en wanhopig wezen? Zijn
we niet dom en slaafsch genoeg, ook zonder hemel-
teekens?

DROOMELOT. *(moeilijk)* Ik durf alléén niet denken
vader!

SERO. Dat moet je toch!

DROOMELOT. *(uitbarstend)* Is 'r — is 'r 'n God? *(hij
schudt ontkennend het hoofd)* Je antwoordt niet!
Ziet onze Lieve Heer ons niet?

SERO. Dat heb je driemaal in je leven me gevraagd.

DROOMELOT. Nee, nee, vandaag voor 't eerst!

SERO. De éérste maal was je 'n kind en schrikte bij 'n visscher, die 'n wurm reeg aan 'n angel, zooals ook Petrus deed — herinner je! — de dobber dook — 'n baars zat aan de lijn en stuipte met z'n kieuwen in 't gras. Die had den angel door z'n eene oog — en om den haak weer vrij te maken, voor nieuwe wurmen, nieuwe baarzen...

DROOMELOT. (*trillend*) Trok-ie 't oog 'r uit...

SERO. Jij bleef toen uren, uren stil, en vroeg: ziet...

DROOMELOT... Onze Lieve Heer dat niet?

SERO. De tweede maal — dat's niet zoo lang geleen — was 'r 'n vrouw, die met vier kinders zich voor goed te slapen lei bij 'n gebedenboek, papieren van de bank-van-leening en bij 'n heeten, heeten pot — met doove kolen... Een van de kleuterkleine lijkjes droeg jij in je armen naar de straat. Je hilde en je vroeg: ziet...

DROOMELOT... Onze Lieve Heer dat niet?

SERO. Nee, nee, m'n kind — hij ziet het niet! *Ik* ken geen God, geen God zooals die man jou straks wou leeren...

DROOMELOT. (*starend*) Jij kent geen oordeelsdag, geen

dood, geen God... Maar in den katechismus staat...

SERO. Staat vraag aan antwoord vast-gekoppeld!

DROOMELOT. O vadertje — de stem van God...

SERO... Dat is een mensche-stem uit vróéger eeuwen!
'r Is vandaag geen God — 'r was 'r geen!

DROOMELOT: O vadertje — O schimp zoo niet!

SERO. Wie schimpt, m'n kind? Schimp ik, die zeg:...
wil je een godheid ééren — ontken hem dan, omdat hij anders één wordt met het vuil, de leugen en 't bedrog, 't onrecht en de schand', waarin wij leven! Schimp *ik*, m'n kind, die van geen God wil weten, 'n God, die aarde, water, vrucht en dier (met zooveel zorg en scheppingsvreugd gewrocht!) aan ènklen laat en alle andren voor de ploegen spant! Schimp *ik*, die in 'n mensch geen eeuwig lastdier zie — of schimpen zij, die met den blinden roep: „'r is 'n God!” dien God met wat op aard' òn-godlijk en òn-zeedlijk en verfoeilijk werk van mènschen is — vereenen...? Zeg je vandaag: 'r is 'r een, dan stuit dat af op je verstand en je geweten — dan heet hij goed wat wij terecht verdoemen — en wat wij haten, heeft hij lief... Doe zelf je keus... Ik dreig je niet!

DROOMELOT. 'r Was 'r geen — 'r is 'r geen... Maar morgen, overmorgen, later, vader...

SERO. (*starend-glimlachend*) Wie weet?... Wie weet

wat weer ontstaat uit dankbare verbeelding! 't Eene sprookje rijpt, 't andre gaat... Wie weet wat jij weer weten zal en komenden na jou! Wie weet wat heiligs groeien kan, als ieder tijd krijgt om te denken en ieder tijd de wonderen te zien? Wie leeft? Wie heeft geleefd? Wie leeft zich uit in droomen, weet-begeerten? Wie, wie, m'n kind?

DROOMELOT. Dat weet 'k niet...

SERO. Ha-ha-ha, dat angstige gezichtje! De pater heeft gelijk: jij zal nooit wakker worden! „Ik draag je voor voor straf!” En ook van mij krijg je te leeren! Ha-ha-ha! Stil!... Stil!... Ik hoor twee zolen en twee hakken bij de trap! (*werpt pakje door spleet*) Pak aan! En pas 'r op! Als ik hier blijf...

DROOMELOT. Je blijft hier niet!

SERO. Stil! Stil! Dan geef je dat aan onze vrienden! En als de katechismus je verveelt, leer dan mijn kraam, mijn rijmsel en mijn afscheidsgroet van buiten! Dan wordt 't niet gevonden en *jij* draagt 't mee! (*hij springt van de tafel, sorteert — zij raapt het pakje op*).

ZEVENDE TOONEEL.

DE VORIGEN, 2de WACHTER.

2de WACHTER. Wat doe jij daar?

SERO. Werken in 't zweet mijns aanschijns, vriend!

2de WACHTER. Ik zag je springen!

SERO. Dat heb je goed gezien: ik sprong twee erwten na, die 't verdraaiden bij hun soort te blijven! (*getik boven*).

2de WACHTER. Zoo! Zoo! Heb jij daarvoor de tafel wéér verschoven?

SERO. Begrijp 'k niet! Die tafel danst — 'r is 'n klopgeest boven!

2de WACHTER. (*wipt op de tafel, ziet de spleet*) Ha-ha! Was jij 't die met erwten smeeft? (*springt omlaag*).

SERO. Ik zweer je, vrind...

2de WACHTER (*hem achteruit smijgend*). Ik ben je vrind niet, schobbejak, en als 't niet uit is met je streken, sla ik je stomme hersens in! Dat flik je me geen tweeden keer! De tafel gaat 'r uit! (*draagt haar heen*) Ik blief niet telkens bij je deur te komen kijken! (*smijft Sero, die op den stoel is gaan zitten op den grond*)... Hier met je stoel! Je doet 't anders weer! (*geeft hem een schop*) En opgeschoten met je erwten! Of 'k trap je valsche ribben stuk!

SERO. (*pijnlijk*) M'n valsche zitten lager, vrind! (*hij sorteert. De wachter kijkt even toe, gaat met stoel weg*)... Dat is (*wrijft zich de borst*) 'n proletariër met onderlegde zolen en 'n beenig hoofd! Wat moet die man 'n ijvrig en 'n nuttig christen wezen! (*staat op, zet zich op de baal — sorteert*).

DROOMELOT. *(heeft het pakje losgeknoopt, de papieren met stijgende vrees gelezen. Ze dan verbergend, roept ze)* Vader! Vadertje! Hoor je me niet? Dan doe 'k net als hij! *(beklimt haar tafel)* Dan klopt ik bij hem aan!... Dat's veel te hoog... Ik reik 'r zoo niet bij... *(staat in gedachten)* Ik kan den stoel nog op de tafel zetten, als 't avond is...

ACHTSTE TOONEEL.

SERO, DROOMELOT, REGENT.

REGENT. *(is binnengetreden, terwijl zij in gedachten staat, en op de teenen nader geslopen. Met de armen op den rug, staart hij haar lachend-driest aan, waar zij in hulpeloozen schrik zich tegen den wand dringt. Dan als zij met een ruk van de tafel wil springen, vangt hij haar in de armen, houdt haar woest tegen zich aangedrukt)* Lig je zoo goed, m'n schat?

DROOMELOT. *(smeekend)* Laat los! Laat los! 'k Heb jou toch niets gedaan!

REGENT. Heb jij me niets gedaan! Ben ik niet dol van af 't oogenblik dat ik de warmte van je borsten heb gevoeld! Is niet de adem van jouw mond... *(zij klemt de hand voor de lippen)* Weg met je hand, dat ik je lippen kus!...

DROOMELOT. Ik smeeek je: laat me los!

REGENT. Nee, nee, ik draag je zoo door hel en hemel heen! Weg met je hand — ik bijt 'r in!

DROOMELOT. Ik zal zoo schreeuwen, dat de wachter op de gang...

REGENT. (*naar de open deur kijkend, dan lang en hijgend in haar oogen*) Daar dan! (*laat haar los*) Als jij niet wil, dan wil ik — evenmin! (*gaat naar de deur, sluit die, keert terug. Zij leunt hijgend tegen de tafel — hij, den stoel grijpend, leunt er achterwaarts tegen, houdt haar met de loering van z'n oogen vast*) Nu zijn we samen ongestoord! 'k Heb als 'n beedlaar iedren dag wel drie-, wel viermaal door dat gat gekeken — ik — ik, die nooit 'n vrouw wat vráág!... 'k Ben elken nacht nog langs je deur gekomen en met 'n halven waanzin in m'n kop heb 'k aangeklopt — heb 'k aangeklopt — ik, ik! Wil jij dat 'k voor je kniel, dat ik m'n hoofd buig naar je voetjes, je kleine voetjes, die 'k zou willen zien... Ik hou van jou, hou van je lippen en je tanden, je mond zooals geen ander heeft, je zijnen wimpers en je poppe-ooren, je kin, je hals — je heele lijf! Jij heb — jij heb me gèk gemaakt door 't altijd schuilen van je oogen, door 't schuchter spel van je gezicht — en door — en door — wat ik niet zeggen kan — wat ik niet zeggen kan, ik, ik!... Nu vraag 'k voor 't laatst, voor 't allerlaatst: måg ik je in mijn armen grijpen, måg ik je kussen op je mond, je haar — en van jouw lippen weer m'n dag- en nachtrust zuigen?

DROOMELOT. (*met neergeslagen oogen*) M'n vader en

m'n moeder hebben me gekust — nooit iemand anders... En dan... En dan...

REGENT. En dan!

DROOMELOT. Hoe kàn 'k iemand kussen, als 'n — als 'n vriend — die van mijn vader is de ergste vijand..

REGENT. Dat ben ik nièt — als jij 't niet wil!

DROOMELOT. (*hem aanziend*) Heb ik dat in mijn macht?

REGENT. Jij kan me laten kruipen door je lach en door je witte tanden! Wat sla je nu je wimpers neer? Ben ik zoo leelijk, Droomelot? Heb ik 'n bochel of 'n horrelvoet?

DROOMELOT. (*weer angstig tegen de tafel*) Ik kàn niet in jouw oogen zien!

REGENT. (*bedwongen*) Kun je dàt niet?

DROOMELOT. Ik kàn 't niet!

REGENT. Ook niet als 'k goud en paarden om je jonge schoeren hang? Ook niet als 'k hèm laat gaan, wat 'k gister en eergister telkens weer beloofde?... (*met geweld haar handen vattend*) 'k Heb al die nachten in 'n koorts geleefd en 't hijgen van je borsten zoo gedroomd, als toen dien eersten dag, toen jij ze schutte met je kouwe handjes!

DROOMELOT. (*worstelt zich los, wijkt tot dicht bij de schouw*) Laat eerst m'n vader vrij...

REGENT. (*onstuimig*) En als-ie 't is?

DROOMELOT. (*zacht en op schreien af*) Dan geef je mij een kus — en ik zal jou een geven...

REGENT. Een? Een! Ik tel je heele lichaam af! Hij 's vrij!

DROOMELOT. Wanneer?

REGENT. Vandaag!

DROOMELOT. Nog vóór den avond?

REGENT. Nog voor... Nog voor... Wanneer jij wil!

DROOMELOT. Als je onwaarheid spreekt — en me beliegt!

REGENT. Ik geef m'n woord! M'n woord! Kom dichterbij! Ik heb wat voor je meegebracht, dat 'k zelf moet om je naakte halsje leggen (*toont parelsnoer*).

DROOMELOT. (*doodelijk bevreesd*) Ik draag alleen m'n moeders beeld!

REGENT. Dan hou je dit en draagt dat van je moeder... Of hebben ze dat afgenomen?

DROOMELOT. Nee. Nee. Ik heb 't daar! (*met gebaar naar slaapstee*).

REGENT. Haal 't dan hier...

DROOMELOT. Waarom? Waarom? Ik wil niet ruilen!

REGENT. Dat hoeft niet — haal 't hier! (*gaat haar na, verspert haar den weg*).

DROOMELOT. Je zei... Je zei...

REGENT. Ik zei... Ik zei... (*dringt haar in de slaapstee*).

DROOMELOT. Hulp vader, vader, vadertje!

SERO. (*die met 't hoofd in de handen gebukt heeft gezeten, staat onrustig op, staart luisterend voor zich uit, zet zich opnieuw en sorteert.*

— DOEK —

DERDE BEDRIJF.

(Het onveranderd tooneel van het tweede Bedrijf. In Droo-
melot's cel ligt op de tafel een fleurig kleed, waarop een
vaas met bloemen -- in het midden staat een divan met
smyrnaasch tapijt.)

Eerste Tooneel.

SERO, 2de WACHTER, ARTS. .

2de WACHTER. (*Sero, die met het hoofd op de erwten-
baal op den grond ligt, 'n trap gevend*). Wat is dat
nou? Hé!... Hé!... Slaap jij alweer! (*naar het uit-
geslagen, onbeslapen bed aan den wand kijkend*) —
Of heb je niet geslapen?

SERO. (*versuft opzittend*) Ik heb — ik heb — ik heb
zóó goed geslapen, dat ik nog dronken ben...

2de WACHTER. Sta op! (*rukt hem aan den schouder*)
Sta op!

SERO. Dat wil ik wel (*poogt op te staan*) — dat wil ik zeker wel — maar wil is niet genoeg! (*smakt terug*) Je moet me, kameraad, 'n steuntje geven...

2de WACHTER. (*hem ruw onder de armen grijpend*) Vooruit! Schiet op! Ik ben jouw kruier niet!...

SERO. Ik dank je zeer. Bij Jericho heeft zelfs de Samarieter béter niet geholpen... Nee, laat me nog niet los... 't Is nog 'n afstand tot 't bed. En zak ik in, moet jij je weer verneedren door me op te rapen! (*zit op bedhoek. De wachter veegt nijdig z'n uniform af*) Ja, vuil geeft af! Van buiten en van binnen!

2de WACHTER. Ik waarschuw je — je kent me nou!

SERO. (*knikt*) Ik kèn je vuisten en je voeten, je vloeken en je vlakke hand al haast twee maanden, niet? Twee maanden, ja! Jij heb 'n toekomst, vriend. Nog eer ik hier krepeer, krijg jij 'n ééreteeken daar — en welverdiend!... Tot zelfs m'n makker, in 't hol hierboven, heb jij met klappen 't kloppen afgeleerd...

2de WACHTER. Je brood — je water, bek gehouen! En als je 't weer niet lust: 't komt terug — 't komt terug, hard als 'n bikkell! En zien wie 't 't laatste wint! Sta op! De dokter! Ben je blind?

ARTS. Wel nummer-zooveel, zit je alweer op? (*tot wachter*) Is hier geen stoel? Moet 'k op den grond gaan knielen bij patiënten?

2de WACHTER. De order is dat hij geen stoel meer krijgt!

ARTS. Ja, ja — dat 's best — maar ik, maar ik?

2de WACHTER. 'k Breng ù 'r daadlijk een! (*af*)

ARTS. En jij? En jij? Nog altijd duizelig en eens af en toe 'n flauwte? (*Sero knikt glimlachend*) Ja, ja, dat is 't hart, 't hart. Je hart dat is vergroot, te groot; daar zijn geen kruiden voor gewassen! (*tot wachter met stoel*) Ik dank je wel! (*Wachter bij deur*) Je moet geen vrachten tillen en geen trappen loopen en naar — omstandigheden je ontzien!

SERO. (*spottend*) Geen koffie en geen sterke drank?

ARTS. Nee, nee. Je tong!

SERO. Geen lange wandeltochten, geen tabak?

ARTS. Nee. nee. Je tong!

SERO. Niet dansen en geen zwaar verkeer met vrouwen?

ARTS. (*afwezig*) Nee! nee! (*plots vinnig*) Nee, Nee! Hoe heb ik 't met jou? Zit jij me voor de mal te houden? (*Sero steekt z'n tong uit, schudt 't hoofd*).

2de WACHTER. Als u me noodig heeft, meneer de dokter!

ARTS. (*wenkt hem heen te gaan. Wachter achter deur*-

opening op en neer) Gezien! Gezien! Je pols...
Heb je vannacht geslapen? ... Nu!

SERO. 'k Lei op den grond en had geen fut meer in
m'n bed te kruipen... 't Is mal, 't is zot, hoe je
dan tobben kan en in 't donker dingen zwarter dènt
dan ze bestaan...

ARTS. *(hem wenkend te zwijgen)* Ja, ja! Hoe werkt je
maag?

SERO. Heeft in de laatste dagen wat geluierd — en
'k heb geen beitel om m'n brood voor 't heilig
avondmaal te brokken! *(laat het brood dat hij met
de vrije hand opgenomen heeft op den grond vallen)*
Ik wou... Ik wou... *(strijkt zich moeilijk langs 't
voorhoofd)* Vreemd, dat je ziel zoo in en uit je
lichaam gaat... *(zakt achterover)*.

ARTS. *(zich over hem buigend)* Dat schijnt nog niet de
laátste keer... *(tot wachter)* Hé, jij — maak jij dat
raam 'ns open!

2de WACHTER. Ja, als 't móét — maar doen mag ik
't niet!

ARTS. Als ik 't zeg, dan is 't noodig! Hij ligt in on-
macht — vlug wat buitenlucht!

2de WACHTER. *(met 'n sleutel het kastje van de lijn
openend en het tuimelraam vierend)* Nou, as 't lee
an mijn, dan bleef-ie waar-ie leit! De dokter heeft
geen flauw benul, wat judas of die kerel is! Niet

één dief, niet één moordenaar, in 't heele huis, zit zoo vol vuile praat en vuile streken as deze gladde boef. An dat gaat niemendal verloren! Gift, haat en ongelooft!

ARTS. Ja, ja, — maar 't is 'n mensch, al deugt-ie niet, en zieke harten geven zieke hersenen... Als-ie familie heeft en de Regent 't wil, dan moet gewaar-schuwd worden. De veer van 't werk is stuk.

2de WACHTER. 't Werd tijd! (*kinderstemmen buiten*).

ARTS. Is 'r 'n vrouw?

2de WACHTER. 'n Hoer.

ARTS. 'n Kind?

2de WACHTER. 'n Jong, hiernaast! Wordt door Zijn Excellentie achterna-geloopt! Ik knijp 'n oogje dicht...

ARTS. (*de kinderstemmen bedoelend*) Is dat de straat?

2de WACHTER. Nee, dokter, dat 's 't plein — en wat u hoort... (*Sero zit langzaam-tastend op*).

ARTS. (*wenkt Wachter heen te gaan*) Wel, was 't weer even mis?

SERO. (*luistert hijgend naar de geluiden, zakt van het bed op de knieën, snikt 't steunend uit*).

ARTS. Kom nu — dat's niet zoo goed voor je, je op te winden!

SERO. (*hem met armgebaar afwerend*) Doe dan dat raam weer dicht!

ARTS. Dat raam weer dicht? 't Is voor je bestwil nummer zooveel!

SERO. Doe dicht dat raam — ik heb 't koud!

ARTS. Je heb 't koud? Stop jij daarvoor je vingers in je ooren? 't Is buiten heerlijk warm!... Kom, kom, wees man! Wil je je vrouw nog zien? (*Sero schudt woest het hoofd*) Je dochter dan? (*Sero staart naar ijzeren val, schudt het hoofd*) Nee? Heb 'k goed begrepen?

SERO. (*naar den val starend*) ... Ik wil 'r zien, als ze geen tafel heeft...

ARTS. Geen tafel... Wat zegt je nu...?

SERO. (*moeilijk opstaand*)... Ik had 'r geen — en aan de schuif is nog geen hand geweest — geen wachtershand — en niet de hare... 'k Heb meer dan zestig dagen, uur aan uur, en nacht aan nacht... Ben jij hiernaast geweest? Hééft ze 'n tafel en 'n stoel? Dat kan 'k dien man niet vragen, die me trapt en slaat op hoog bevel, en me op hoog bevel m'n krachten heeft genomen, omdat 'n galg zoo-zeer de aandacht trekt van raven en van menschen...!

ARTS. Bedaar nu, nummer-zooveel — of je heb 'r zelf aan schuld .. En praat gezonde taal...

SERO. (*den stoel nemend en pogend er bij de schouw op te klimmen*) Nee, nee, dat kan de akrobaat niet meer! En 't hoeft ook niet. Want aan de schuif is niet getimmerd, niet geschroefd... En zij heeft jonge beenen... (*zit gebroken neer*).

ARTS. Ik zal je laten brengen naar de ziekenzaal.

SERO. Dat is te laat — (*naar omhoog kijkend*) en wie weet nog te vroeg. Ik wil hiér in m'n eentje sterven.

ARTS. Dat zeg je me bij elk bezoek, maar hier is toch geen plaats... (*omzichtig*) Je vrouw en dochter kunnen bij je komen.

SERO. (*de hand op 't hart*) Ik heb geen vrouw — en als ze heeft 'n tafel met vier pooten, geen dochter meer!

ARTS. (*goedig-sussend*) Ja, ja, ja, ja! Dat meen je nu, en straks heb je weer andre, dwazer kuren! (*naar deur, keert terug*) Wil je soms schrijven voor je laatsten wil? Ik vraag dat, waar jij zèlf zoo telkens weer van sterven spreekt!

SERO. M'n laatste wil... (*diep ademend*) Hè, 'k ben den ballast kwijt — ik word weer mensch, nou dat te groote hart zich uitzet als 'n spons in 't water! M'n laatste wil, hahaha! Hoe ben 'k met zoo'n groot hart zoo klein geweest daarnet te grienen! 'k Ver-

maak — dat kan ook zonder testament — en vrij van zegel, registratie! — vermaak m'n geest en ziel aan wie 'r bod op doet, rabijnen zelfs, pastoors en wie den geldzak kust! — vermaak m'n lichaam, huid en haar, 't vet en 't vleesch, aan jonge maatjes in jouw vak van wetenschap, die uit geen béter kringen krijgen 't materiaal, om voor te snijden op de sectietafel... Vermaak! Vermaak! In 't leven is de zothed baas!...

ARTS. De zothed, zeg dat wel, vooral jouw zotteklap!
Men maakt geen grappen, als men kan vermoeden...

SERO. ...Dat binnenkort 't zeldzaam-groote hart ligt in 'n glazen huis met spiritus en met 'n varkens-blaze-dak!

ARTS. 't Is wel. Ik zwijg (*bij de deur*) 'k Zal je den priester sturen.

SERO. Waarom? Waartoe? Ik wil en geef geen absolutie! (*De arts gaat schouder-ophalend af. Buiten wordt het spelend rumoer der kinderen sterker. Met de handen op den rug gevouwen, staart Sero eerst naar den schoorsteenval, vervolgens zonder te bewegen naar de richting van het geluid.*)

'k Zou willen weten wat uit jullie groeit:
Ik ga en jullie komen pas den weg
Geloopen die zoo wonderschoon kon zijn,
Als niet de modder hing aan elken stap,
En elke nieuwe, jonge, vrije jeugd,
Weer in de óuwe leugens werd verstikt!

'k Zou willen weten of de lente, die
Uit jullie kleine kinderstemmen spreekt,
'n Zomer wordt die bloeiend opengaat
En aan de landen eindloos stuifmeel geeft!
'k Zou willen weten of de rijke vrucht,
Die van geen mensch en toch van ieder is,
Door jullie éénsgezind gegrepen wordt
En zóó gesteld dat nooit meer ruwe klauw
't Kost'lijk aardgeschenk vernielen kan...

(De gevangene boven klopt)

Dat zien wij twee, jij dief en moordenaar,
En ik, die langs de wegen ben gegaan,
Om zonder aarz'len mensche-plicht te doen —
Dat zien wij twee niet meer — maar zij —
[misschien...

(zet zich op stoel, sorteert).

TWEEDE TOONEEL.

DROOMELOT, 2de WACHTER, SERO.

2de WACHTER. *(ontsluit Droomelot's cel, laat haar binnen.
Zij neemt haar masker af, geeft dat den Wachter,
die haar onder de kin strijkt. Zij wijkt verschrikt
achteruit)* Hahaha! Doe niet zoo preutsch, jij leep
en listig ding! 'k Draag niet m'n oogen in m'n zak
en 'k heb twee ooren als trompetten! Ja, kijk maar
lekker rond — 't wordt hier 'n fijne keet!

DROOMELOT. Wie heeft dat alles hier gebracht?

2de WACHTER. Wie? — Ik en m'n maats!

DROOMELOT. Wanneer?

2de WACHTER. Terwijl je werd gelucht! Hahaha, de heele wacht is uitgelopen, en heeft zich voor jouw deur 'n uitgezakte breuk gelachen! Jij ben 'n bliksems-gladde, kleine helleveeg. Je moeder kan 'n puntje an jou zuigen! En as je éven handig blijft, en 'm zoo zacht an 't lijntje houdt, 'm snoepen laat met mondjesmaat, en of je 'r tièn zoo aan je vingers heb, 'm onverschillig op z'n koppie krauwt — dan lijm je 'm vast nog jaren lang en wat jij wil, krijg jij gedaan! Tik voor je aan, met veel respect! En as je je bij hèm verveelt, in plaats van elken dag kandij, 'ns watertandt naar mager spek: dan heb je maar 'n kik te geven! Met veel respect! Hahaha! *(treedt noch lachend bij Sero binnen; nijdig)* Raap op dat brood! Al smijt je 'r mee: je krijgt geen ander! *(Sero bukt zich, legt het op het bed. Wachter rukt stoel weg, zet dien buiten, keert terug, sluit het raam. Droomelot heeft de bloemen opgenomen, laat die vallen, zet zich op haar stoel.)*

SERO. Móét 't al dicht? Måg 't niet langer open?

2de WACHTER. Je kan je zelf wel antwoord geven!

SERO. 't Is toch 'n kleinen dienst dien ik je vraag!

2de WACHTER. Als ik je luchten wóú, heb je 't verdomd! Je was te slap, niewaar?, te ziek, niewaar?, om naar de plaats te loopen! Hier geef ik jou geen lucht, nog niet voor tien doktoren! 'k Vertrouw je

net van hier tot daar! Jij ben in staat, of anders zijn 't je vrienden om bij zoo'n open raam... Ha-ha-ha, heb ik je door?

SERO. (*moeilijk*) Mag ik vandaag?

2de WACHTER. Nou, wat? Leg niet te pruimen op je woorden!

SERO. Mag 'k vandaag — mee naar de plaats! Ik wou voor 't laatst de zon nog zien.

2de WACHTER. Wel, wel — nou zoo ineens? De tijd van luchten is voorbij — moet je tot morgen wachten!

SERO. (*spottend*) Ik heb misschien geen morgen meer.

2de WACHTER. Daar lacht-ie om, 't stuk ongeluk! Dát wil de zon nog zien! De zon, die draait 'r kooi niet in, as jij geen afscheid neemt! Vooruit dan maar! 'k Ben gek gedorie da'k 't doe! (*laat sleutelbos vallen*)... Raap op! (*Sero geeft hem de sleutels*) Ha-ha, heb ik je goed gedrild? Komt 't ontzag 'r langzaam in? Als *ik* jouw vader was geweest...

SERO. Was jij voorzeker in je béd gestorven!

2de WACHTER. (*'t masker gevend*) Pak an! Zet op! Geen kletspraat onderweg, geen teekens, geen gefluit!

SERO. Dat masker ruikt naar karneval!

2de WACHTER. Ha-ha-ha! (*'t ook beruikend*). Dat is 't luch-ie van de harem, hier dichtebij! Naastan wascht een 'r snuit met beter zeep dan jij, omdat ze met Zijn Excellentie trekkebek! (*Sero rukt 't masker af*) Zet op! Wat suf je nou? Vooruit! Je hoeft niet vies van 'r te wezen! As jij as teef geboren was, liep ook de duurste reu je na! Zóó as 't voorjaar is, is iedre hond-van-ras z'n moer en stand vergeten en rent in d'achterbuurt met 't smerigst mormel mee!... (*Sero laat 't masker vallen*) Wat mier jij nou? Vooruit! Zet op!... En as je onderweg 'n flauwte krijgt — ik ken je foefies, ouwe smakker! — giet ik 'n emmer langs je leeg! (*duwt hem voort*).

DERDE TOONEEL.

REGENT, DROOMELOT.

DROOMELOT: (*heeft de papieren gelezen, bergt die op*) O, vadertje, als je eens wist — als je eens weten kon!

REGENT. (*onstuimig binnentredend, werpt mantel en hoed op divan*) Daar ben ik weer — verdoemd, terwijl 'k gister pas gezworen heb, nóóit meer 'n stap hier in 't hok te zetten! Daar ben ik weer, voor spot van soldeniers en wachters! (*zij smakt met het hoofd op de tafel*) Daar ben ik weer! Heb je me niet verstaan? Dat is geen houding die jou past, als ik hier ben! (*rukt haar omhoog*) Zit recht en kijk me aan!... Heb jij, heb jij de bloemen die

ik zelf voor jou geplukt, daar op den grond gesmeten? Neem op! Neem op! (*houdt haar tegen, bukt, legt haar de bloemen in den schoot, grijpt geknield haar handen*).

Daar ben ik weer: doe met me wat je wil!
Trap me en sla je handen om m'n strot —
Kwel me en laat me kruipen als 'n dier,
Dat nog je nasluipt, als 't geranseld wordt!
Ik kan niet buiten jou, m'n Droomelot!
Ik hijg in eenzaamheid m'n uren door,
Je hatend en verwenschend eindeloos
En naar je snakkend met zoo'n woesten lust,
Zoo'n rauwen opstand van m'n heele lijf,
Dat ik m'n tanden in m'n lippen zet,
En met m'n vuisten beuk m'n gloeiend hoofd!
Ik zal je niet en nooit meer met geweld
Heendragen naar je bed, als toen dien dag!
'k Wil dat je zelf je armen om me legt
En zelf den adem van mijn mond begeert
En zelf met dat waanzinnig ongeduld,
De slinger-slagen telt, om te zien! (*kust haar handen*).
Zeg nu een woord en staar niet voor je uit! (*heftig*).
Ik wil en zal jouw eersten vrijen kus!

DROOMELOT. (*de bloemen zonder hem aan te zien brekend*),

Je heb me met geweld hierheen gebracht
En met geweld geleerd wat moeder is
En met geweld gezegd hoe 'k bidden moet
En met geweld gehaald van vader af
En met geweld mijn tranen weggekust

En met geweld me 't vrees'lijke gedaan (*smijt alle
[bloemen neer]*).

Maar dàt, dat uit mezelf, dat kàn ik niet!

REGENT. Dat kun je niet!

DROOMELOT. Dat kan ik niet...

REGENT. Ook niet — als — als... als ik je smeeke en
bid? (*zij schudt het hoofd*)... Ook niet als iedre
wensch van jou...

DROOMELOT. 'k Heb 'r maar een — hier dood te gaan!

REGENT: (*haar in de armen nemend*).

Kom nu, m'n kleine, kleine Droomelot:
Je weet hoe ik je slaaf geworden ben,
Hoe ik, die honderd vrouwen heb gehad,
Gehad en weer verschopt, hoe 'k van jóu hou,
En hoe je me gelukkig maken kan
Door éven vroolijk kijken en 'n lach!
Is 'r een deur, die hier gesloten blijft?
Ben je niet vrij, ook zonder dat je vraagt?

DROOMELOT: (*zich losrukkend*). Ik wil niet vrij!

REGENT. Je wil niet vrij? Waarom?

DROOMELOT.

Als 'k buiten kom, dan ken ik maar één stap
Waar 't water diep is, en geen mensch me ziet,

Waar 'k niet meer denk en tob, en niet meer vrees
Dat ik m'n vadersje ontmoeten zal.
'k Hoop dat-ie sterft, voor iemand 'm dat zegt...

REGENT. Dat kan 'm niemand zeggen!

DROOMELOT. Iedereen! (*divan en kleeden bedoelend*).

Waar zooveel wachters dat en dat gezien,
Hooft 't de heele stad eer 't avond is
En eer 't avond is, hoort hij 't ook! (*valt snikkend
[neer]*).

REGENT. Hij hoort 't niet en nooit!

DROOMELOT. Hij weet 't al!

REGENT.

En als-ie 't weet, wat raakt dat mij — en jou!
Druk een keer zelf je lippen op mijn mond
En wee degen die dan niet voor je buigt!

DROOMELOT: (*in knielende houding, de oogen gesloten*)
Ik zeg — ik zeg niet langer nee... Ik zal...

REGENT. Je zult...?

DROOMELOT. Ik zal je kussen op je mond...

REGENT. Uit vrijen wil?

DROOMELOT. Dankbaar — uit vrijen wil — als 'k dan
voor goed vrij-uit mag gaan!

REGENT. Waarheen?

DROOMELOT. Waar 'k nooit meer vadertje ontmoeten kan!

REGENT. Je vader niet — maar mij?

DROOMELOT. Geen sterveling!

REGENT. Verdoemd! Ben jij zoo op den dood verzot,
enkel uit angst...

DROOMELOT. Voor zijn twee oogen — ja!

REGENT. En voor die van je moeder dan?

DROOMELOT. Voor haar? Ik ben geworden wat mijn
moeder is.

REGENT. En als-ie nu gestorven was — of weer —
neem dat eens aan: opnieuw gevangen werd...

DROOMELOT. Als hij gestorven was — is-ie dat dan?

REGENT. Hij is nog hier — hij is niet weg geweest!

DROOMELOT. Niet weg geweest?... En jij, je gaf je woord!

REGENT. Dat heb ik ook gegeven in m'n roes! (*moelijk
pratend en lachend, terwijl zij met eene verjonging
van het gelaat voor zich heen slaart*).

'k Heb dronken wel m'n zaligheid beloofd,
Meer dan ik had en ik belooven kon

Om als m'n dolle kop weer nuchter was,
't — met verstand — weer andersom te doen !
Maar jij — maar jij! — hield jij je woord dan wel ?
Dee 't je wat, dat jij me had bekeerd
Niet langer je te kussen met geweld ?
Dee 't je wat of ik krankzinnig werd ?
Heb 'k niet gekropen en mezelf verlaagd
Heb ik een oogenblik voor jou bestaan ?

DROOMELOT : (*starend*).

Hij is niet weg geweest — en hoort 't nooit...

REGENT. (*sleutels op divan smijgend*).

Nu lieg ik niet en laat ik je de keus
En speel niet met den tijd, eer 't me berouwt !
Daar zijn de sleutels om hier uit te gaan,
Voor hem en jou, of voor jou heel alleen,
Of als-ie wil, voor hem, terwijl jij blijft,
Als jij je volle ziel me overgeeft,
En met den geur van bei je lippen zegt,
Dat ik de koning van je droomen ben,
Dat jij me toebehoort met al den lust,
Die de verkwikking is van jonge min !
Ik zweer...

DROOMELOT. Dat heb je gister pas gedaan !

REGENT, Ik steek m'n vingers op...

DROOMELOT. 'k Geloof je niet !

REGENT. Ik laat de sleutels hier...

DROOMELOT. En neemt ze weer terug! Zooals je op je woord getrapt!

REGENT. (*heft z'n vuist, kijkt bij haar oogen, werpt de deur open*). Ik wacht.

DROOMELOT. (*voor zich uit glimlachend*).

Voor ik m'n beste zelf jou geef
En ongedwongen jóú tot liefste neem,
En jou vertel het diep en teer geheim,
Dat me in wreede nachten heeft ontrust,
Vraag 'k zekerheid, dat 'k gaan kan ongestoord...

REGENT. Gaan naar den dood?

DROOMELOT. Nee! Naar 't leven heen!

REGENT. En als je me bedriegt?

DROOMELOT. 'k Bedrieg je niet!

REGENT. Ik zekerheid — maar jij geen onderpand!

DROOMELOT. 'r Is 'r een...

REGENT. Wat dan?

DROOMELOT. Wat dan?... Ons — kind.

REGENT. Ons kind! (*grijpt haar onstuimig in de armen*). Ons kind — en jij je weigert nog.

DROOMELOT (*haar gelaat hijgend afwendend*) Ik heb
't niet gewild — heb 't verwenscht...

REGENT (*lachend voor zich uit starend, holt de gang
in, wenkt wachter*)

Kom hier! En zeg aan al je kameraads,
Aan alle wachters en aan iedereen,
Dat zij de vrijheid heeft om heen te gaan,
Heen waar ze wenscht en waar 't 'r behaagt
En dat 'n klacht van haar een vonnis wordt!
(*Wachter tikt aan, verwijdert zich*)
Dat is mijn kind! (*grijpt haar handen*).

DROOMELOT (*trotsch*) Nee, nee — 't is van mij!

REGENT. Ik zorg 'r voor — ik voed 't op!

DROOMELOT (*de handen terugtrekkend*) Nee ik.

REGENT.

Ik! Jij! — Jij! Ik! — Dat komt op 't zelfde neer!
Krijg 'k nu wat 'k heb gevraagd die maanden lang?

VIERDE TOONEEL.

De vorigen, 2de WACHTER, REGINA.

2de WACHTER. (*Regina bij de open deur weerhoudend*)
Niet hier!

REGINA. Waar dan?

2de WACHTER. Dat merk je wel — hiér nièt!

DROOMELOT. Hier wel! Hier wel! (*vliegt haar om den hals*) Wat ben ik blij dat ik je zie!

REGENT. Wie heeft die vrouw gehaald?

2de WACHTER. Dat heeft de kommandant gelast!

REGENT. De kommandant — waarvoor?

2de WACHTER. Omdat de dokter heeft gezeid, dat hij krepeeren gaat!

REGENT. Is hij dan hier? Wat heb jij voor een kop!
Weg met die vrouw!

2de WACHTER. (*Regina, die angstig Droomelot omhelsd houdt, bij den arm grijpend*) 'r Uit — en as de bliksem mee!

DROOMELOT. Zeg aan dien man, dat ik 'r spreken wil!

REGENT. Dat zeg ik niet!

DROOMELOT. Dan ga ik mee, waar zij heengaat!

REGENT. Dat zul je niet!

DROOMELOT. Heb je niet zelf gelast, dat ik me vrij bewegen mag?

REGENT (*denkt na, haalt Regina bij de deur terug,*

fluistert haar wat toe — dan tot wachter). Je blijft 'r bij!

DROOMELOT. Dan spreek ik niet — en zoek m'n moeder later op! (*Regent loopt woest op en neer, wenkt wachter — beiden af — de deur blijft open.*)

VIJFDE TOONEEL.

DROOMELOT, REGINA.

REGINA. Dus — is 't waar?

DROOMELOT. Wat, moederlief?

REGINA. Wat overal, in elke straat 'n ieder zegt — dat jij en hij... (*Droomelot knikt*) O, lieve Jezus, 't is mijn schuld! En ik — ik ben jou niet tot schrik geweest, tot voorbeeld hoe je ondergaat, als je je eenmaal geeft...

DROOMELOT. Ik heb me niet gegeven — (*hard en trotsch*) gééf me niet!

REGINA. En jij en hij? — je knikte toch!

DROOMELOT. Die man wordt enkel vader van 'n kind, dat 'k leeren zal hoe men hem haten moet...

REGINA. Dus... Dus... Jij ook!

DROOMELOT. Ik ook — je hoeft niet bang te zijn, dat ik ook op jou óóit neer zal zien!

REGINA. Had 't maar wel gedaan — en wel gekùnd !...
Ik ben zoo schand'lijk slecht...

DROOMELOT. Zoo slecht...? Heb je dan meer —
misdaan dan ik?... (*Regina slaat de handen voor
het gelaat*) Wat heb jij dan misdaan?...

REGINA. Vraagt 't me niet, m'n kind...

DROOMELOT. 'k Dacht dat je net als ik — gedwongen
was geweest.

REGINA. Gedwongen word ik nog. 'r Is geen weg terug.

DROOMELOT. Geen weg terug — dat meen je niet...
(*op den divan knielend, achter Regina en de armen
om haar heen vouwend*).

Dat meen je niet en 't is niet zoo!
'k Heb over jou, als 'k niet meer schreien kon,
Die nachten, zoo gedacht en zoo je pijn
En zorg geweten, zoo me voorgesteld
Hoe jij gelejen heb, dat ik mezelf
Verweet, dat ik geen dochter voor je was.
Dan nam ik, in 't donker op mijn bed,
Den ketting, met 't groote medaljon
En draaide kreunend zoo de schakels rond,
Of 'k voor je bad en hield een rozenkrans
En jij me in de verte hooren zou!
Jij heb wel schrik'lijk veel verdriet gehad? (*Regina
tracht Droomelot's handen los te maken*)
Nee, laat mijn handen om jouw lieven hals.
Ik ben toch ook voor jou 't kind geweest,

Dat in 'n lichaam angst en vreugde wekt,
En naast je eigen, wilden harte-slag
De zachte echo van 'n tweeden stelt...!
'k Hou nu veel meer van jou! (*kust haar*).

REGINA. (*heftig opstaand*) Nee doe dat niet!

DROOMELOT. Dat niet? 'k Omhels jou — en...

REGINA. En 'k wil 't niet.

DROOMELOT. Weer niet? Weer niet? Dat zei je toen...

REGINA. Toen ook!

DROOMELOT. Waarom?

REGINA. Omdat...

DROOMELOT. Omdat...?

REGINA. Omdat 'k niet wil! (*moeilijk*).
Omdat wat 'k laat — verkoop aan iedereen,
Niet voor jouw mond en lippen wezen mag!

DROOMELOT. Begrijp ik niet...

REGINA. Hoop dat je 't nooit zal doen...

DROOMELOT. Je ben van vader weggegaan — waarom?

REGINA. (*stug*) Dat weet ik niet...

DROOMELOT. Hield jij dan niet van hem?

REGINA. (*stug*) Dat weet ik niet — herinner 't me niet meer! 't Is zoo lang geleden — en vandaag...

DROOMELOT. Wat dan vandaag?...

REGINA. Vandaag is alles uit... En als 't uit is, helpt geen spijt, geen klacht!

DROOMELOT. Je praat in raadsels, moederlief... Je praat...

REGINA... Allicht te veel (*met blik op wachter, die even in deuopening verschijnt*) — omdat 'k niet praten mag! Ik kom misschien terug.

DROOMELOT. Dat hoeft niet meer. 'k Ben vrij.

REGINA. Jij vrij?

DROOMELOT. 'r Houdt me niemand hier!

REGINA. (*angstig*)

Je zegt dat zoo — zoo blij en opgewekt
Omdat je nog niet weet... Ik ben besteld...

DROOMELOT.

Ik weet — weet dat-ie nog gevangen zit,
Wéét dat-ie niet door schuld is los gekocht,
Wéét dat-ie me zoo diep verachten zou,

Als ik door éigen wil gevallen was,
En door zoo'n offer hem geofferd had...
'k Was voor 'n uur nog tot den dood bereid,
Uit vrees dat hij me ginds ontmoeten zou
En me verwijten, dat ik hem verlost!
Nu is hij even ongerept als ik
Nu trek ik sterk en ongebogen uit
En zet als 't mag en kan zijn arbeid voort...
En jou laat 'k niet meer los!

REGINA. Ik tel niet mee!

DROOMELOT. Jij blijft bij mij... en ik, ik blijf bij jou!

REGINA. Dan kán niet, kind!

DROOMELOT 't Kan!

REGINA. Ik ben melaatsch.

DROOMELOT. Melaatsch!

REGINA. Ik ben gedoemd...

DROOMELOT. Door wie gedoemd?

REGINA. Vraag 't aan elke vrouw en ied'ren man —
maar niet aan mij!

DROOMELOT. Ik vraag 't aan jou zèlf — zooals mijn
eigen kind eens vragen zal...

REGINA. (*worstelend*) Ik ben... Ik ben...

DROOMELOT. ...Wat ik geworden ben !

REGINA. Ik was zoo slecht, zoo laag en zoo gemeen
En ook zoo laf, dat 'k haast niet biechten kan.
Ik liet hem in den steek, toen 't armoe werd,
Armoe met ied'ren dag meer wrok en twist.
'k Was jong, dacht dat 'n ander beter was.
Die ander zette me weer aan den dijk:
Het was z'n recht — hij had 'r voor betááld.
Ik stond op straat 'r stonden 'r daar meer.
Naar jullie huis dorst ik niet heen te gaan.
Dat durf je niet, je voeten zeggen nee.
En 'k vond dien hongernacht toen weer 'n dak
Bij weer 'n man, die me z'n kussen gaf,
'n Slok jenever en 'n middagmaal.
En 'k stond op straat. En keek de modder aan,
De modder en de mannen, beurt om beurt,
Tot 'k bij die twee geen onderscheid meer zag,
Tot ieder kind me nawees in de stad,
Tot 'k bang was voor de vogels en de zon,
En eerst bij avond langs de wegen ging,
Omdat je dan je eigen schaduw mist.
Eens ben ik ziek geweest, op sterven af,
En heb toen alle heiligen en God
Bezworen dat 'k me beet'ren zou voor goed.
Maar hoe ik worstelde en hoe ik wou,
En hoe ik heb gewroet, gesmeekt, gezocht,
De deuren van de huizen smakten dicht
En 'k stond weer in de modder — in de straat
En ben toen wéér van hand in hand gegaan,
Van man naar man — en heb op ze gespuwd,
En heb gehaat, gehaat, op mijn manier
En als 'k me voelde beu en levenszat,

Dan dee 'k wat ik van anderen geleerd
En dronk. Drank maakt je van de dingen los.
Zoolang je dronken ben, klaag, bid je niet!
En bid je God, vloeken de menschen toch... (*Staart
met het hoofd in de handen voor zich uit Droo-
melot zelf ontwakend, staat op, neemt met
zacht geweld haar handen weg, kust haar
— zij duwt haar op zij*).
Laat staan! Laat staan! Je weet niet wat je doet!
Ik ben geen lippen — als van jou — gewend!

DROOMELOT.

Daar móét je dan aan wennen, moederlief
Wij blijven saam (*kust haar weer*).

REGINA. (*lang-aanhoudend snikkend*) Je weet niet wat
je zegt!

DROOMELOT. (*haar de haren streelend*)

Wat heb jij, moedertje, 'n leed gekend,
Wat is jouw straf verschrikkelijk geweest,
Wat ben ik blij dat ik je troosten kan
En blij dat ik jouw steun geworden ben
En blij dat vadtje dat nooit gehoord...

REGINA. Hij 't nooit gehoord! Hij 't niet gehoord, ach,
ach!

DROOMELOT. Hij zei van af 't eerste uur, dat ik
'm Vroeg waarom de andre kindren wèl
En ik géén moeder had: je hèb 'r een...

REGINA. (*stellig*) Dat heeft-ie jou als kind gezegd — als kind...

DROOMELOT (*schudt het hoofd*):

...Niet waar! Toen ik vertelde hoe ik jou
Dien wintermorgen voor — dat huis gezien,
Dat vreemde huis, met al de blinden neer,
Toen sprak-ie even goed: ze komt terug!
Maar jij je praatte niet van hem — jij zei:
Hou toch vooral je mond als je me ziet...
Ja, ja en zoo ben ik hierheen geraakt...

REGINA. Ik ben 'n beest — 'k wou dat ik stierf!

DROOMELOT. En dan? En dan! Heb je je beurt gehad?

REGINA. M'n beurt?

DROOMELOT. Je beurt van òpgang na je ondergang?
Je beurt van wraak...

REGINA. (*schudt het hoofd*) 't Was m'n eigen schuld!
Als 'k niet was heengegaan, dan zou ik niet...

DROOMELOT. Was 'r 'n weg terug?

REGINA. Die was 'r niet.

DROOMELOT.

Heb jij je vuisten niet gebald, als jij
Weer telkens in de modder kwam te staan?

Wie smeed de deuren dicht? . . . Wie wees je na?
Wie heeft je bang voor zon en dag gemaakt?
Was jij dan slechter dan de mannen, die
Te eten gaven jou — en dan opnieuw
Je trapt en je zweepten als slavin? . . .
Je wóú je modder uit — je kon 't niet!
Je wóú weer in 't licht — 't lukte niet!
Je wou 't zelfde recht van elken man,
Die als-ie in jouw armen was geweest,
Weer vrij-uit, zingend, over straat kon gaan:
Je kreeg 't niet! Sta op! En help jezelf!
Als jij melaatsch ben, jij, melaatsch, gedoemd,
Dan is 't ieder, die den steen opnam,
En elke man die met jou heeft verkeerd!

REGINA. Ik word niet meer gered. . .

DROOMELOT. Je redt jezelf! Jezelf! Jezelf!

REGINA. Daarvoor heb ik geen kracht!

DROOMELOT. Ben ik 'r niet? Heb ik geen kracht voor
twéé?

REGINA. Ben jij de droomster en 't zelfde kind,
Dat bij me kwam? Wat is met jou gebeurd?

DROOMELOT. Ik heb van hèm geleerd. . . (*Wachter laat
Sero in de cel terug*) En óók geleerd (*met bijtenden
spot*).

Van al de andren, die hier zijn geweest!
En als ik twijfelde en niet begreep,

Dan had 'k een wijs en kost'lijk amulet,
Dat 'k als een troost ook in jouw handen geef!
(*geeft haar Sero's papieren — Wachter schiet
toe, rukt ze uit haar hand*).

ZESDE TOONEEL.

DROOMELOT, REGINA, SERO, WACHTER.

2de WACHTER. Komt niets van in! Daar heb ik op
geloerd! (*verscheurt ze driftig*).

'r Uit gedragen wordt hier niemendal!

Zie zoo! Nou kun je grabb'len allebei! (*een snipper
lezend*)

Dacht ik 't niet: jawel, 't bekende schrift! (*bukkend
en de snippers nog eens verscheurend*)

Te groote brokken steken in je keel

En maken dat je je verslikken zou.

Dat's beter mondjesmaat — En jij 'r uit!

REGINA. 'r Uit?... Ik ben besteld om — hem te zien...

2de WACHTER. Komt niets van in!

REGINA. De kommandant...

2de WACHTER. Is gek!

REGINA. Je heb me zelf gezegd...

2de WACHTER. Ik ben óók gek

We zijn 't allemaal, ik, de Regent,

En ieder die te loopsch naast rokken loopt! (*schatert
het uit*).

Geloof, dat als ik wijven-wachter was,
M'n uniform gauw an den kapstok hing! (*tot*
Droomelot, die glimlachend de snippers
geraapt heeft)

Wil je ze liever strooien op de plaats.

DROOMELOT (*ze spottend nakijkend*).

Ik geef ze aan den wind — en woord voor woord
Ik weet den stand van elke letter nog...

2de WACHTER (*tot Regina*) 'r Uit madam!

REGINA. Dus mag ik 'm niet zien?

2de WACHTER. Hier namaals ja — maar bij z'n erwten
niet!

REGINA. Dat is gemeen! Als-ie toch stervend is!
(*Droomelot schrikt op, luistert onbewegelijk toe*).

2de WACHTER. Jij kletst! De kommandant is idioot!
Ik heb 'm zelf pas in de zon gelucht!
En op de plaats heeft-ie gefloten als
'n Vink, die bij z'n voer wat suiker vindt!

DROOMELOT. Hij liegt!

REGINA. Je liegt! Ik ga hier niet vandaan! Laat me 'r
door.

2de WACHTER. (*z'n mouwen opstroopend*):

Haha, dat wordt 'n bokspartij!
't Spijt me wel, madam, 't is afgelast!

DROOMELOT. Door wie?

2de WACHTER. Door den Regent!

DROOMELOT. Wanneer?

2de WACHTER. Zoo pas.

REGINA. Mag ik dan wachten hier?

2de WACHTER. Nee, nee — hier niet!
Maar als je wachten wil, met véél geduld
Neem dan je intrek in mijn wachtlokaal
'k Heb bier en goed-belegen roggemik!

REGINA. Dan wacht ik daar! Dag Droomelot, m'n kind!
Ik dank je wel, en als 'k je niet meer zie...

DROOMELOT. We zien mekaar nog eer 't avond is.

REGINA. Dat weet ik niet.

DROOMELOT. Maar ik — ik weet 't wel.

2de WACHTER. Na u — ik heb de sleutels en de eer!
(*af met Regina*).

ZEVENDE TOONEEL.

DROOMELOT, SERO.

DROOMELOT. (*waakt op, ziet de sleutels op den divan, grijpt ze, treedt bij Sero binnen, blijft stuipend van angst staan, als ze hem ziet liggen*): Vader! Vadertje!..

(hij stut plotseling op de armen, kijkt haar enkel aan)
Goddank!... *(knielt bij 't bed, neemt z'n hand, kust die — hij stoot haar driftig terug)*. Vadertje! *(hij blijft haar aanstaren, zij wijkt achteruit)*. Je kijkt zoo vreemd — ik ben 't — Droomelot! Herken je me niet meer? *(hij schudt wild het hoofd, wijst haar heen te gaan)*. Ik ben 't — ik! *(knielt opnieuw bij 't bed)*.

SERO. *(moeilijk)*: Ga weg! *(schor lachend)*.

'k Verdraag de lucht niet van jouw zeep!
Daar stik ik bij! Smijt open hier 't raam!
Ga weg! Ga weg! Ga weg! Ik ken je niet!

DROOMELOT. Je kent me niet? Ik ben je eigen kind!

SERO. *(halverwege van 't bed)*.

Ben jij m'n eigen kind — weet je dat wel?
Ik stik! *(zij bukt, reikt hem de waterkruik — hij duwt haar achteruit)*. Nee, uit jouw kin-
derhanden niet!...

Eer kruip ik naar den berg van Horeb heen,
En wacht 't wonderwater uit de rots...
Dan dat ik nog van jou, van jóú — wat wil!

DROOMELOT. Toe, vader, vader, vadertje!

SERO. Ga weg!

Ij wist den weg, daar bij de schouw, niet waar?

DROOMELOT. Dien wist ik, maar 'k dacht...

SERO. Jij dacht — jij dacht, hahaha!

Ik ook! Ik heb zoo vreeslijk veel gedacht,
Ik heb dit zotte hart kapot gedacht! (*lacht*)
'k Heb naar jouw stem daar door die spleet gesnakt,
En midden in den nacht m'n hoofd gebonsd
Tegen den wand, of je 't niet hooren wou,
Of je geen oogenblik meer voor me had,
Of je 't begrijpen zou, dat ik niet kon!
Maar jij, je hield je stil — jij had...

DROOMELOT... Ik had...

SERO. Je pater en je moeder, den Regent!
Je beetre kost, je bijbel en je zeep!
Je leugens en je liederlijk bedrog!

DROOMELOT. O vадertje, ik zweer je 't is niet waar!

SERO. Geloof je niet! Wie gaf die sleutels jou?

DROOMELOT. (*laat ze vallen*): Die vond ik straks...

SERO... Die vond je naast je bed,
Je bed dat beter veeren hebben zal,
En beter peluw dan waarop ik sterf!
Ik heb, toen ik zoo pas hier binnenkwam,
Jouw moeder's stem in druk gesprek gehoord,
Je deur staat open toch voor iedereen!
Jij ben je moeder's kind, zooals 't was
Je zuster die bijtijds in 't graf gelegd... (*zit zwaar
hijgend op 't bed*).

DROOMELOT. Ze hadden me gezegd voor maanden al,
Dat jij weer buiten in de vrijheid was...

SERO. Wie zei jou dat?

DROOMELOT. Die man.

SERO. Dat zei-ie jóú? Waarom? En waarom heb jij 't geloofd?

DROOMELOT. Omdat — omdat-ie gaf z'n eerewoord.

SERO. Z'n eerewoord — aan jou?... Aan jou z'n eer?...
En jij gaf ook je eere-woord — je eer?... (*zakt schor lachend achterover*).

DROOMELOT. (*bij het bed neerstortend*) O, lieve vader,
'k ben en blijf van jóú!

SERO. (*haar woest terug-duwend*).

Waar is — waar is dat pak, dat ik aan jou
Dat ik aan jou toen toegeworpen heb,
Dat pak dat voor de kameraden was?...
Terug! Terug! Hoort in jouw handen niet!

DROOMELOT. (*losbarstend*).

Dat heb 'k niet meer, maar 'k heb 't zoo geleerd,
Zoo in me opgenomen, vader, dat
Elk van je woorden gloeiend in me leeft!

SERO. Geloof je niet!

DROOMELOT. (*hartstochtelijk*) Ik draag ze met me mee!

SERO. Geloof je niet!

DROOMELOT. Ik zweer 't bij — m'n kind.

SERO. Je kind. (*staat onbewegelijk rechtop*). Je kind.
Heb ik dat goed verstaan ?

DROOMELOT. Hij heeft me met geweld, geweld, geweld...

SERO. (*staart, glimlacht bij de herhaling van dat woord*)
Geweld! (*beweegt machteloos de handen*) En als
jij me beliegt...

DROOMELOT. Ik lieg niet vader — bij mijn kind van háát!

SERO. (*nu sterker glimlachend, hurkt op 't bed*).

Zeg op dan wat ik voor m'n makkers sprak!
En aan je stém, je stém zal 'k hooren of,
Of ik kan slapen gaan...

DROOMELOT. (*knielt bij hem, kust zijn handen*).

Jij heb gezegd...

Jij heb gezegd op 't allereerste blad... (*spreekt,
terwijl hij gretig elk woord met lippen-gemum-
mel herhaalt*).

„De aarde ligt wel kostlijk voor ons uit,
„Alsof ze zóó door ons te grijpen is,
„Maar van haar vruchten zijn wij zelf niet rijp
„Nog — en we moeten met een jongen lach,
„Van dat het ochtendlicht naar schemer gaat,
„Het onkruid wieden en gestadig voort
„Aan d'ouwe akkers geven 't nieuwe zaad,
„'t Gouden zaad, dat zonnebloesems wekt! (*hem
vergetend is zij opgestaan — hij smakt achterover*).

„Al boom, die met te woeste hand geschud,
„Werpt groene knoppen in 't vertreden gras!
„Wij tasten toe eerst met de volle kracht,
„Als onze Macht zoo gaaf en sterk gestut,
„Dat wij het Leven in zijn heerlijkheid,
„Zijn groote, heil'ge onverwoestbaarheid,
„Van al zijn leugens, zijn erbarmlijkheid,
„Voor wat niet leeft, niet leven mócht — bevrijd!”
*(kijkt verheugd-glimlachend om, ziet hem liggen,
stort op hem toe).*

O, liefste God, wat is 'r vadertje?
Je kijkt me aan en ziet — en ziet me niet!
Je glimlacht, maar je mond die ademt niet!
Slaap je, of ben je — dood?... Toe vadertje,
Toe vadertje, zeg nog een enkel woord! *(staat
op wijkt achteruit, denkt na, maakt den ketting
met 't medaljon van haar hals los, legt dien
in zijn handen, kust zijn voorhoofd).*
Dan moet ik verder, verder, als 'k beloofd
En jij blijft bij me, waar ik reis en trek,
Want dat heb jij me, vader, óók beloofd... *(kust
hem nog eens, raapt de sleutels van den grond,
gaat heen).*

ACHTSTE TOONEEL.

REGENT, 2de WACHTER, REGINA.

REGENT. *(treedt in Droomelot's cel, ziet dat zij er
niet meer is, roept de gang in):*

Verdoemd, verdoemd, waar zijn de wachters, hier?
Vlug dan! Ze is 'r niet! Waar is ze heen?

2de WACHTER. U heeft ons zelf gelast, maar als u 't wil . . .

REGENT. Vooruit en breng 'r met geweld terug!
Nee! Nee! . . . Blijf hier! Jij raakt haar lijf niet aan! . . .
Zoolang 'k haar vader heb, heb ik haar ook!

2de WACHTER. Z'n deur staat aan!

REGENT. Z'n deur staat aan! Verdoemd! (*stort in
Sero's cel*).
. . . Hij is 'r nog!

REGINA. (*angstig bij het hoofdeinde*). . .

Nee, *hij* is 'r niet meer . . . (*ziet ketting en medaljon
in de handen van den doode, knielt*). . .
Nu durf ik met je dochter mee te gaan . . .

E I N D E.

Berlijn, Juli/December 1909.